

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1910-
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1910 * ΤΟΜΟΣ Κ'. ॥*॥*॥*॥

20

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΩΡΕΑΣ

+ 17 ΜΑΡΤΙΟΥ 1910

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ", Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ — 7729

ΥΜΝΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΣ

ΣΤΟΝ JEAN MORÉAS

Τζέαν Μορέας

Απάνω ἀπ' τὰ θολὰ νερὰ τῆς λίμνης Ειμαρρένης,
Ατάραχος ἐπέρασεν ὁ ἥσκιος σου κ' ἔχαθη,
Καὶ τὰ κομμάτια πέσανε μιᾶς λύρας συντριψένης,
Μέσ' στὰ πικρά τῆς πέσανε τὰ βάθη.

Τἀπελπισμένο κίνημα τῆς θέαινας Μελπομένης,
Ανώφελα ρυπίσω σου ίκετευτικὸν ἔχαθη,
Ανώφελα σοῦ φώναξεν ἀπ' τῆς καρδιᾶς τὰ βάθη,
Σοῦ φώναξε, — ποῦ φεύγεις, ποῦ πηγαίνεις!

Ἐπέρασεν ὁ ἥσκιος σου ἀτάραχος κ' ἔχαθη,
Καὶ τώρα μὲ τὸν ἄνερο καὶ μὲ τὸ φῶς ύφανεις,
Καινούργιους νόμους καὶ ρυθμούς, σὲ πλάτη καὶ σὲ βάθη,
Καθὼς περνᾶς, καθὼς γοργοδιαβαίνεις.

Μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔσμιξες, δικός σου δὲν ἔχαθη
Μήτε ἥχος, μήτε ἀντίλαλος, μήτε σκοπός, καὶ δένεις,
Ακόμα ἐσὺ μὲ μιὰ ἀστραπὴ νυχτὸς τρικυμισμένης,
Τὴ γῆ καὶ τούρανοῦ δένεις τὰ βάθη.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ
Παρίσι, Ἀπρίλης 1910.

ΙΩΑΝΝΗΣ

ΜΩΡΕΑΣ *

Εἰς ποίαν ἄλλην πόλιν παρὰ εἰς τὴν πόλιν
Ἐ αὐτήν, τὴν δποίαν στεφανώνουν τὰ ἵα, δπού
διαθήρ εἶνε λεπτὸς ὡς παρθενικὸν αἴσθημα
καὶ ἡ χάρις πτερυγῖει ἐλαφρὰ ὡς ἀρωμα, εἰς
τὴν πόλιν ποῦ ἔγεννήθη διὸ Ιωάννης Μωρεάς—
ἡτο φυσικῶτερον νὰ διμήση κανεὶς διὲ ἔκεινον,
τοῦ ὅποιου τὸ δόνομα μᾶς συγκεντρώνει ἐδῶ;

Ἄθηνα χρυσοστέφανη καὶ τιμημένη χώρα!
Οἱ μεγαλόχαροι δεοὶ ἐπάνω σου ἀγυρτυνοῦνε

Γιατὶ ἐδῶ πέρα διόποιον ποτεύει
Ἀκούεται γλυκύτερη τῶν ποιητῶν ἡ λύρα,
Καὶ τὸ καθάριο τὸ νερὸν καὶ τὸ ἔανθρο τὸ μέλι
Καὶ τὸ χιλιάριο ποτὸν ποῦ διώχνει τὶς φροντίδες,
Προσφέρονται μὲν ἀγνότερη ψυχὴ στοὺς ἀθανάτους.

Κ' ἐδῶ γυμνὰ ἀστεφάνωτα ποτὲ δὲν ἀπομένουν
Οὔτε οἱ βωμοί, οὔτε τὸ ἀγνὰ κεφάλια τῶν παρθένων.
Ἀνδιζοῦν οἱ τριανταφυλλίες, γελοῦν οἱ δινειῶνες,
Κ' εἰνε οἱ βιολέτες ἀσωστες, περήφανα τὰ κρῖνα,
Κι' διὸ δροσερὸς ὑάκινθος καὶ διὸ νάρκισσος κρατοῦνε
Τὴν πρώτη ἀνθρωπινὴ ζωὴ μέσ' στὰ χλωρά των φύλλων,
Σαλεύοντας δροσοστάλαχτα καὶ λές πῶς κρυφοκλαῖνε.
(ΠΑΛΑΜΑΣ)

“Οπως εἶπεν ἄλλος ποιητὴς αἰσθανθεὶς καὶ
ἔρμηνεύσας τὸ θέληγτρον τῶν Ἀθηνῶν τόσον
βαθέως δσον καὶ διὸ Ιωάννης Μωρεάς:

Je naquis au bord d'une mer dont la couleur passe,
En douceur, le saphir oriental. Des lys
Y poussent dans le sable....

εἶπεν διόδιος εἰς στίχους, γραφέντας προτοῦ διὸ Μωρεάς φθάσῃ ἀκόμη εἰς τὴν τελεότητα τῶν Στροφῶν καὶ τὴν κλασικὴν λιτότητα τῆς «Ιφιγενείας», ἔχοντας διμος κατὶ ἀπὸ τὸ φωτεινόν, τὸ παλλάδιον καλλος των, τὸ καλλος, τὸ δποῖον θὰ μείνῃ δόξα τοῦ ἔργου τοῦ Ἐλληνος ποιητοῦ. Τὸν ποιητὴν αὐτὸν μᾶς ἐπῆραν τὰ γαλλικὰ γράμματα, ἀλλ' ἀπέδωσεν εἰς τὴν μίαν Ἐλλάδα ή μυστηριώδης διαισθησίς, ή ἐπιστρέφοντα τὰς ψυχὰς πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἑστίαν, ἀπὸ τὴν δποίαν ἀφιωριμήθησαν, φλόγες λαμπραὶ καὶ δριτηικαὶ, νοσταλγικῶς πισταὶ διμος.

Τὸ ἔλληνικὸν ἔργον τοῦ Μωρεάς καὶ δταν λέγω ἔλληνικὸν ἐννοῶ τὸ κατὰ τὴν ἔξωτερηκήν μορφὴν ἔλληνικόν, διότι τὸ ἔργον του διον ὑπῆρξεν ἔλληνικὸν κατ' οὐσίαν, καὶ τοῦτο θὰ ζητήσω νὰ δείξω ἔξεταζων αὐτό, δὲν εἶνε οὔτε μεγάλον, οὔτε σημαντικόν, οὔτε ἔξαιρετικόν. Μερικὰ ποιήματα εἰς τὰς «Χειδόνας», τὸ ἔφημερον φιλολογικὸν περιοδικόν, καὶ εἰς μερικὰ ἡμερολόγια — τοῦ συρμοῦ ἀκόμη τότε. Μία μετάφρασις τοῦ «Ἐρμάνου καὶ τῆς Δωροθέας» τοῦ

Γκαῖτε. Μερικὰ ποιητικὰ ἀρρόδα εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῶν Συντήρησεων. Η ἀνάμιξις του εἰς τὸ περίφημον φιλολογικὸν ἀγῶνα τῆς ἐποχῆς μεταξὺ Βλάχου καὶ Ροΐδου, ἀνάμιξις ἐνδός ἀγγωστού, ἀλλ' εὐσταλοῦς καὶ δριτηικοῦ νεοσυλλέκτου εἰς τὴν πάλην δύο παλαιμάχων ἀγωνιστῶν τοῦ καλάμου. Καὶ τέλος η ἴσχυντη ποιητικὴ συλλογὴ τῶν «Τριγώνων» καὶ τῶν «Ἐχιδνῶν», δπον ἐτίθεντο τὰ πρότυπα καὶ τὰ προπλάσματα δῆλης τῆς μελλούσης ἔξελίσσεως τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, δπον η σπανία ποιητικὴ ἰδιοφυΐα διεφαίνετο ηδη ἀμυδρῶς, ἀλλ' εἰς τὴν δποίαν η ἀντιποιητικὴ γλῶσσα τοῦ καιροῦ ἔκεινον προσέδιδε τὴν ψυχρὰν ἀκαμψίαν τῆς καὶ τὴν ἀχαρινὴν ἐπιτήδευσίν της, — πλάκα τάφρου σκοτεινοῦ, τὴν δποίαν ἀνεκτίσεις μὲ κάνημα γίγαντος διὸ Βαλαωρίτης καὶ ἥλθε κατόπιν νὰ συντρίψῃ διὰ παντὸς η πλειάς τῶν νέων ποιητῶν τῆς Ἐλλάδος: διὸ Δροσίνης, διὸ Παλαμᾶς, διὸ Κρυστάλλης, οἱ ἄλλοι.

ΤΟ Ι Ν

“Οπου ἐγίρει χλοερὰ διόποιον πλευρά του,
Υγρὸν τὸ ρόδον προκαλεῖ τὴν λάλον ἀηδόνα,
Άλλ' ἀφανές καὶ ταπεινόν, παρὰ τὸν ρύακα του,
Τὸ ίον θάλλ' εἰς τὸν λειμῶνα.

Λεπτὴ η δρόσος τῆς αὐγῆς τὸ στέλεχος καλύπτει,
Καὶ στίλβει εἰς τὰ φύλλα του ὡς δάκρυν ἀηδόνα,
Σιγὰ ὡς πάσχων ποιητὴς τὸ μέτωπόν του κύπτει,
Πρόδος τὸ υγρὸν τοῦ χόρτου στρῶμα.

Σιγὰ ὡς πάσχων ποιητὴς τὸ μέτωπόν του κύπτει,
Κι' ἐνῷ τὸ πᾶν ἀγάλλεται μόνον αὐτὸ δὲν καίσει,
Η τρυφερὰ καρδία του μαρρόν διδύνην κρύπτει,
Καὶ σκυθρωπὸν αὐτὰ προφέρει:

«Αν μ' ἔδρεπε, ποία χαρά, διὸ ηθελενη διοιδα
Ν' ἀφήσω εἰς τὸ στήθος της τὸ τελευταῖον στόνον!»
— Άλλα παρηλθὸν διὸ νεανίς καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα
Πρόδος τῆς ροδῆς τὸν κλώνα μόνον.

“Οπου ἐγίρει χλοερὰ διόποιον πλευρά του
Καὶ πλέκεται διὸ ιασμός μὲ τὸ εὐώδες κλῆμα,
Μίαν αὐγὴν εῦρον ἔχρον, παρὰ τὸν ρύακα του,
Τὸ ίον, τῆς φλογὸς του θῦμια.

Αἱ στροφαὶ αὐταὶ, ποῦ ἀποπνέουν Μυσσε — η
αἱ ἄλλαι αὐταὶ, αἱ Λαμαρτίνειοι:

Τίς θλίβει τώρα ἔξαλλος τὸ στήθος σου τὸ κατον,
Κεῖες λεπτὰ δραχονοῦφη, στρωτὰ μὲ μύρτου κλωνας,
Βεραφημένης κεφαλῆς τὰς μαύρας μελεδῶνας
Ζητεῖ ἐπὶ τὸ στόμα σου νὰ σβέσῃ τὸ δραπίον!

“Ω! δεῖλαιος! τὴν πίστιν σου ποσάκις θὰ θρηνήσῃ,
Καὶ πλινθούεις τὸν κόλπον σου μὲ πόσθιν εὐθροούσην,
Τὸν δρόν τὸν γαμψώνυχα θὰ εῦρῃ τῆς διδύνης,
Θὰ εῦρῃ μαύρην θύελλαν, δπον σκιάν ζητήσῃ.

·Εκεῖνος, δστις εῦπιστος ἐπὶ τὸ μέτωπόν σου
Τὰ χεῖλη τὰ πυρέσσοντα στηρίζει τώρα τρέιμον,
Θὰ σ' ἔρῃ εῦμετάβλητον ὅσει πνοήν ἀνέμων,
Θὰ μάθῃ ὅτι χρυσαλλίς διόρως τῶν στηθῶν σου.

Κ' ἐγὼ πλαινήτης ναυαγός, εἰς ξένας παραλίας,
Πρό τὸν μαρκῶν σκοπέλων σου τὴν σκάφην μου
[συντρόφας,
Υπὸ τὸ φλέγον βλέμμα σου παρὸν καὶ μέλλον τρέφας,
Τί ἔλαβον ὡς ἀμοιβὴν; τῆς λήθης τὰς πικρίας.

Καὶ πάλιν ἄλλον αὐταὶ αἱ βωδελαιριαναῖ:

·Ωχρὰ ἐπὶ τὸν οὐρανοῦ ἐφάγη η σελήνη,
τὸ σκότος διεκλάδωσε παμμέλανα πτερά:
Φαλέρον διρροστόλιστος τὰ κύπελλα λαμπρύνει,
Παρὰ τὸν δύο ἐραστὰς — γαλήνη πενθηρά.

Καὶ ἔβλεπε τὴν φίλην του τὴν κύλικα νὰ φέρῃ
Ἐπὶ τὸ μάγον στόμα της μειδίαμα πικρὸν
Εἰς τὸν ἔχρονην κειλέων του τὰ σχίσματα μαρομάρια:
Πέραν θῆγην διάνειμος ἐν μέσῳ τὸν πετρῶν.

Δειλὴ προβάλλει η αὐγὴ ἐντὸς νεφῶν ροδίνων,
Ἐις τὸν έχρονον οφρώντες εἰς τὸν οίνον,
Κ' ἔκεινοι δηλητήριον οφρώντες εἰς τὸν πνοήν,
Τοῦ ἔρωτός των μάρτυρες, ἀφίνουν τὴν πνοήν.

·Αλλὰ τὰ κρύσταλλα τῆς γλωσσικῆς αὐτῆς παγιθαλάσσης ἐλύοντο κάποτε καὶ τότε θερμὸν καὶ γόνιμον ἔξεπήδηα κάτωθεν αὐτῶν τὸ ρεῦμα τῆς ἐμπνεύσεως, εὐρίσκον τὴν φυσικήν του διέξοδον εἰς τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν ποὺ ἀπεθανάτισεν διὸ Σολομός:

·Κ' ἔτρεμαν σὰν τώρα τότε χωρὶς φύλλα τὰ κλωνάρια
Στὸ ἀγκάλιασμα τοῦ νότου, στοῦ βιορεητὰ τὸ κρύο
[φύλι,
·Ασπρα γυάλιαν τὰ χιόνια μὲς τὰ κίτρινα θυμάρια,
Κ' ἔκρυβοτανε στὸ λόγγο παγωμένο τὸ πουλί.

·Αχ! θυμάσαι; “Ολοὶ φλόγα, δυὸς ἀθώα περιστέρια
Τραγουδούσαμε” ἔνωμένα τῆς ἀγάπης τὴ φωτιά,
Καὶ φωτούσαμε τοὺς κάμπτους καὶ φωτούσαμε τὸν ἀστέρα:
Ιοια:

·Πότ' ἔκεινης θὸν ἀντικρύση η ματιά μας τὴ ματιά;
Καὶ τὴν θέλαιμα ἐκείνη τῆς καρδιᾶς τὴν ἔρωμένη,
·Ἐνα τρυγονιοῦ τραγούδη, ἔνα δνειδο γλυκό,
Σὰν τὸ φύσημα τῆς αὔρας δροσερὴ καὶ μυρωμένη,
Μές τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι ἐν' ὀστέραι ἔρωτικό.

·Ἐλυσωσαν τὰ κρύα χιόνια, πάλι εδρόσισεν η φτέρῳ!
Φεύγουν γρήγορα η ἡμέσαις, φεύγει γλήγορα δικαιοδός!
·Ἐφρύγε... καὶ σὺ ἀκόμα ἔνα προσύνας ἀστέρι,
Σὲναν τρέμει η καρδιά σου, σ' ἔναν ἀγγέλον ἐμπρός!

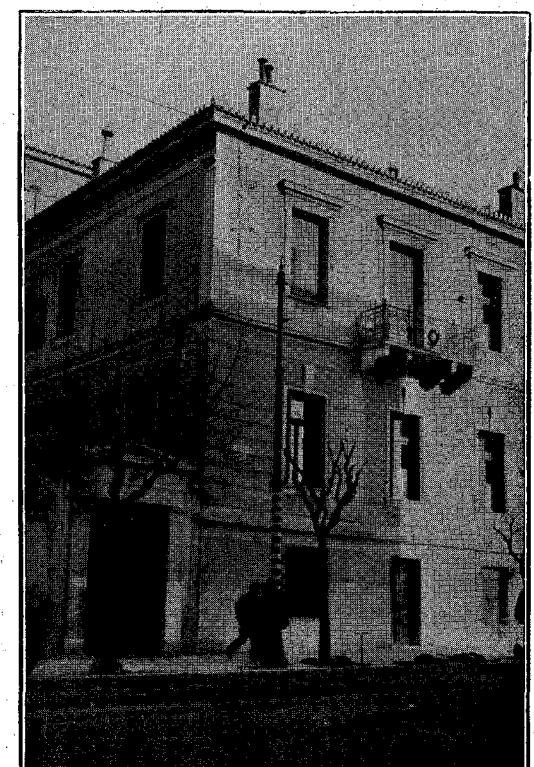
·Αχ! μὲ πόσο βλέπω πόνο τὰ παλήμα μου ἐκεῖνα χρόνια
·Ητανε γιὰ μένα κόσμοι μία τρυφερὴ ματιά!
·Ας στοιβάζονταν τὰ νέφια, διὸ στοιβάζονταν τὰ χιόνια,
·Είχε ἄνοιξη η ψυχὴ μου, η καρδιά μου είχε φωτιά.

·Η ποίησις αὐτὴ δὲν προμηνύει βέβαια ἀκόμη τὸ μέλλον, τὸ μέλλον ποῦ ἐπρόκειτο νὰ φωτίσουν αἱ ἀναλαμπαὶ τῆς μεγαλοφύΐας. Ἀλλ' αἱ προτιμήσεις τοῦ ποιητοῦ δεικνύουν τὸν δρόμον, τὸν διόποιον πρόκειται νὰ διανύσῃ διὰ φθάσης της ποιητικὴν μορφήν, ποῦ θὰ τὸν διανύσῃ εἰς τὴν ποιητικὴν μορφήν, ποῦ θὰ τὸν διανύσῃ τὸν ποιητὴν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐγκαταλείπων τὸν ψευδοδρομαντισμόν, τὸν νόθον καὶ παρεννομένον τῆς ἐποχῆς του, τρέπεται πρὸς τὸν Γκαῖτε, τὸν Σίλλερ, τὸν Χάινε, τῶν δποίων

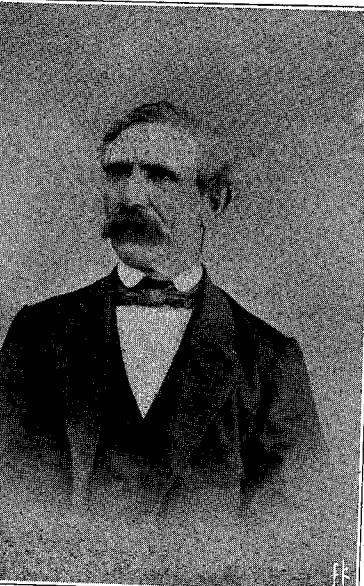
μεταφράζει στίχους. Μαζὶ μὲ τὸν Βωδελαὶο καὶ καὶ τὸν Βερλαὶον εἶνε οἱ διδάσκαλοι του. Ἐγνώριζεν ἄρα γε τότε ἀκόμη τὸν Ρονσάρο; Καὶ ἀν τὸν ἐγνώριζε, σοφὸς καὶ πολυτίμων δπως ήτο, ἐμάντευε ποίαν ἐπίδρασιν θὰ ἤσκει διὰριστοτέχνης τῆς Πλειάδος εἰς τὴν ἀνέλιξιν τῆς ποιητικῆς ίδιοφυΐας του;

·Άλλα τὸ ἔλληνικὸν ἔργον δὲν παρέχει κανὲν ἔξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Ἀπετελέσθη ἀπὸ πρωτόλεια κοινά, οὔτε δυνάμενα νὰ προϊδεάσουν καὶ επιτρέπεται τὸν κύπελλα λαμπρύνει, Παρὰ τὸν δύο ἐραστὰς — γαλήνη πενθηρά. Καὶ ἔβλεπε τὴν φίλην του τὴν κύλικα νὰ φέρῃ Ἐπὶ τὸ μάγον στόμα της μειδίαμα πικρὸν Εἰς τὸν ἔχρονην κειλέων του τὰ σχίσματα μαρομάρια: Πέραν θῆγην διάνειμος ἐν μέσῳ τὸν πετρῶν. Δειλὴ προβάλλει η αὐγὴ ἐντὸς νεφῶν ροδίνων, Εἰς τὸν έχρονον οφρώντες εἰς τὸν οίνον, Κ' ἔκεινοι δηλητήριον οφρώντες εἰς τὸν πνοήν, Τοῦ ἔρωτός των μάρτυρες, ἀφίνουν τὴν πνοήν. Τοῦ ἔρωτός των μάρτυρες, ἀφίνουν τὴν πνοήν.

·Ο Μωρεάς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα, πηγαίνων εἰς τὴν Γερμανίαν, τῆς δποίας τόσον βαθέως ἐνόησε τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν φιλοσοφικὸν αἰσθητισμὸν τῆς δποίας ἐνεκέντρισεν εἰς τὸ δένδρον τῆς γαλλικῆς ποιήσεως μὲ ἀμύητον ἔλαφοδητητος. Ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα ζητῶν δρίζοντας

·Η οικία, δπού ἔγεννήθη διὸ Ζάν Μωρεάς. — Αθῆναι, δδός Φιλελλήνων.

Ο ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ ΜΩΡΕΑΣ
Αδαμάντιος Ι. Παπαδιαμαντόπουλος

πλέον διανοητικούς και γῆγεν πλέον γόνιμους εἰς ἀνθησιν φιλολογικῶν σπερμάτων....

Καὶ ἐδῶ ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ θέξω ἔνα ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ προβλήματα τῆς συγχρόνου ἐλληνικῆς ζωῆς. Διατί ἄρα γε ὅλαι αἱ μεγάλαι ἐλληνικαὶ ἰδιοφυῖαι δὲν εἰμιτοροῦν νὰ θάλουν εἰς βλαστήσεις πλουσίας, σπαργώσας, γενναίας ἢ καὶ ἀνάρχισουν θάλλουσα; ταχέως ἡ ἀνθησίς των θάλλην ὑπὸ τὸ βάρος τῆς παραγγωρίσεως, τῆς ἀδιαφορίας ἢ τῆς τυφλῆς καὶ ἀφωτίστου ἀρνησεως; Διατί τὸ μυστικὸν ρόδον τῆς τέχνης δὲν ἀνθεῖ καὶ ἐδῶ ὑπερήφανον καὶ δὲν σκορπίζει γύρω τὸ ἄρωμα, ποῦ ἐνισχύει τὴν ζωὴν καὶ μεδύει τὰς ψυχάς; Διατί δὲ Γύνης — τοῦ ὅποιου ἡ ἐσωτέρα τέχνη, εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἐλληνικῆς ἀκμῆς της, ἐνθυμίζει τὴν ποίησιν τοῦ Μωρεάς, εἰς τὸ ζενιθ τῆς ἐλληνικῆς δυνάμεως της — νὰ δημιουργῇ νέαν ἐλληνικὴν τέχνην, οἵονει συνέχειαν καὶ μετουσίωσιν τῆς παλαιᾶς, ὑποκάτω ἀπὸ τὸν θόλον οὐρανὸν τοῦ Μονάχου — καὶ διατί δὲ Μωρεάς νὰ ἐγκαινιάῃ νέον κλασικισμόν, γειμάτον ἀπὸ ἥρεμον καὶ εὐγενῆ περιπάθειαν, εἰς στίχους καὶ ωντιμοὺς λαξευμένους εἰς γλῶσσαν, ἡ ὅποια δὲν εἶναι ἡ ἐλληνική; Διατί δὲ «Πραξιτέλης τοῦ χρωστῆρος», δπως ὀνόμασθη δικαλιτέχνης τοῦ Μονάχου καὶ δὲ «Πραξιτέλης τοῦ στίχου», δπως ὅτανόμαξα τὸν ποιητὴν τῶν Στροφῶν, νὰ ἀνθησούν, ἀνθη, μεταφυτευμένα εἰς γῆν ἔσσην, νοσταλγοῦντα τὴν θαλπωρῆν τοῦ ἐλληνικοῦ ἥλιου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ πικρὸν συναίσθημα, διτὶ ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ θὰ ἐμαραίνοντο ἡ θάτηναίμουν; Ἡ θεωρία τοῦ περιβάλλοντος κυριαρχεῖ βέβαια καὶ ἐδῶ. Ἄδι-

κον δὲ θὰ ἥτο νὰ μὴ λάβωμεν ὑπὸ δψιν, διτὶ τόσον σπάνιαι βλαστήσεις ζητοῦντα στρῶματα ἐμπλουτισθέντα ἀπὸ γενναίους χυμοὺς καλλιτεχνικῶν προσπαθειῶν αἰώνων ἀναπτύξεως, διὰ ν' ἀποδώσουν εἰς δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ὅλα τὰ ζωτικὰ, ποῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἴδωμεν μήπως καὶ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ φροντίς, μὲ τὰς ὅποιας περιβάλλομεν τὸν πολύτιμον κῆπον τῆς τέχνης, εἴναι παραπολὺ ἀσθενεῖς καὶ ψυχοῖ.

Ἡ Ἐλλάς, ἀναγεννωμένη, ὑπῆρξεν ἡ ὁραιότερα ἀπόδειξις τῆς ἐπιβιώσεως καὶ τοῦ ἀφθίτου τοῦ καλλους τῆς Τέχνης. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἐφήμερον τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν, ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀστάθειαν τῶν ἐθνικῶν, ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὸ κύματα τῆς ἴστορικῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς, ἡ Τέχνη ἀπλῶνει μεγαλοφάντους, προστατευτικὸς καὶ αἰωνίας τὰς πτέρυγας. Ἀντεῖ τὴν δύναμιν της ἀπὸ αὐτὴν τὴν βαθύτεραν ὑπόστασιν τοῦ Ἐθνους. Καὶ ὡς αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῆς Φυλῆς, λάμπουσα, φλογερά, ἀθάνατος τὴν φωτίζει, τὴν δόηγει, τὴν ὑψώνει, πνεῦμα κυρίᾳρχον τοῦ μέλλοντος, σύμβολον τῆς ζωῆς, ἔξαρσις πρὸς τὸ αἰώνιον ἰδανικόν... Τὴν ψυχὴν αὐτὴν τῆς Φυλῆς ἀς μὴ ἀφήσωμεν νὰ γίνεται πτωχοτέρα, καὶ ἔκεινοι, ἀπὸ τὸ δαιμόνιον τῶν δοπίων ἐνδυναμώνεται, ἀς εἴνε δι' ἡμᾶς ὑπέρτεροι ἀπὸ κάθε τι ἄλλο. Ὁ ποιητής, δοτὶς εἴνε ἵκανδς νὰ ἐνσαρκώσῃ τὰ ὑψηλότερα ἰδεώδη τοῦ ἐθνους του, ἀς εἴνε δι' ἡμᾶς τόσον προσφιλής, ὅσον ἔκεινος, δὲ ὅποιος ἔδωσε τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῆς πατριδός. Ὁ Ποιητής καὶ δὲ Ἡρως ἀς εἴνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ δι' ἡμᾶς!

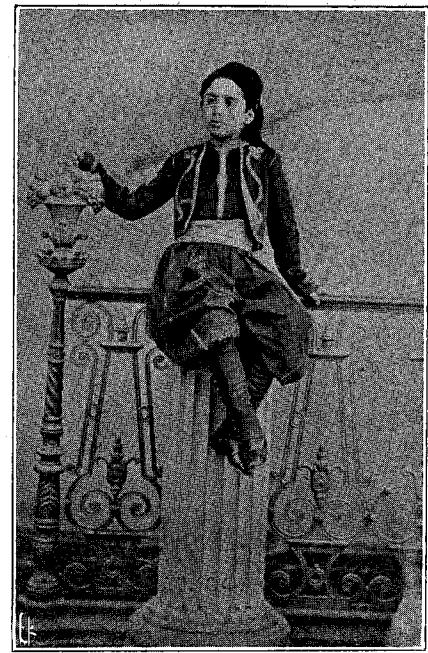

Ο Ζαν Μωρεάς, δταν ἥτο παιδάκι.

Τί είνε διτὶς δὲ ἔξωτεροικός καὶ συνήθης ἐνὸς ποιητοῦ, διὰ νὰ ἀπασχολήσῃ ἐκείνους ποῦ ζητοῦν κυρίως εἰς τὸ πνεῦμα του νὰ διεισδύσουν καὶ τὴν ψυχὴν του νὰ ἀναλύσουν; Τί ἐνθυμεῖτο δὲ Μωρεάς ἀπὸ τὴν πρώτην του ἀθηναϊκὴν ζωὴν, δταν, ὡς εἴπεν, «ἀπετέλει ὀπλῶς μέρος συναφὲς τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ πικρία τοῦ ἀθηναϊκοῦ θελγάτρου δὲν κατέβαινε ἀπὸ τὰ κείλη εἰς τὴν καρδίαν του»; Οι σύντροφοι τῆς νεότητός του τὸν ἐνθυμοῦνται ἀκόμη κομψὸν νέον, καλλιποτήτην ἀμεμπτον, μὲ τὸν μονύελον παρφωμένον εἰς τὸν δρυμαλόν, ἀπαγγέλλοντα στίχους, γράφοντα κοριτικὰ ἄρθρα, χορεύοντα καὶ μονομαχοῦντα. Ἡ Γαλλίς διδασκάλισσά του, ἡ ὅποια ἥτο μήτηρ τοῦ ἥθιοποιοῦ Δυμενῆ, τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὰ ἀδυτα τῆς γαλλικῆς ποιησεως. Οι Γάλλοι ποιηταὶ ὑπῆρξαν οἱ μελωδοί, οἱ λικνίσαντες μὲ τοὺς πρότους ωντιμοὺς τὴν ψυχὴν του. Καὶ ἔλεγεν δὲ ἕδιος, δτι εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν ἥσθιαντο ἥδη, δτι ἥτο προωρισμένος νὰ ψάλῃ ἐπὶ γαλλικῆς λύρας. Ὁταν μετὰ τὸ 1872, ἐστάλη εἰς τὸ Παρίσιο νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἥσχολήνθη πολὺ περισσότερον μὲ τὰ μέτρα τῶν στίχων παρὰ μὲ τὰ σταθμὰ τῆς Θέμιδος Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, ἀλλὰ ταχέως τὸ ἀκατανίκητον ὑέλγητρον τῶν Παρισίων τὸν εἴλκυσε καὶ πάλιν. Δὲν τοῦ ἥτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ ἐκτὸς τῆς πόλεως αὐτῆς, ἡ ὅποια δι' αὐτὸν ἥτο ἡ διάδοχος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, καὶ ταχέως ἡ Λατινική

ΑΝΔΡΕΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ
Οι δύο υἱοί τοῦ Αδαμάντιου Ι. Παπαδιαμαντόπουλου μὲ τὴν θείαν των Καλλιόπην Παπαλεξοπούλου.

Ο μικρὸς Ι. Παπαδιαμαντόπουλος, μεταμφιεσμένος εἰς ζουάβον.

Συνοικία, ἡ συνοικία τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἀγνώστων ποιητῶν, τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν πιστῶν τῆς. Ὁ Μωρεάς περιέφερεν εἰς τὰ κέντρα της, ἕδιος τὰ νυκτερινά, τὴν ἀρρενωπὴν καλλονήν του, τὴν κομψὴν ἀμφίεσίν του καὶ τὸ κάπως προκλητικὸν ὑφος του, τὸ διποίον τοσάκις τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς. Τὸν ὀνόμαζαν τότε Ματαμωρέας, τὸν ἤκουαν ἀπροσέκτως ἀπαγγέλλοντα στίχους ἀλλοκότων περιτέχνων, καὶ ἀρεοπόμενον εἰς τὸν γαλλικούς ἀρχαίσμοντας, καὶ κανεὶς δὲν ὑπώπτευε ποίαν θέσιν ἔμελλε νὰ καταλάβῃ εἰς τὰ γαλλικὰ γράμματα δὲ νεόφερος ἐκεῖνος Ἀθηναῖος, τοῦ ὅποιου τὸ μακροσύλλαβον ἐλληνικὸν δνομα ἀντήχει τόσον παραδόξως καὶ ἥτο τόσον δυσκολοπρόφερον διὰ ἔνοντος.

Ἄλλ' διίγον κατ' ὀλίγον πλειάς νέων ποιητῶν συσπειρώνεται πέριξ τοῦ ἔνοντος αὐτοῦ, δὲ ὅποιος γνωρίζει ὅλα τὰ μυστήρια τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ἔνεβάθμυνεν εἰς ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τῆς γαλλικῆς στιχουργίας, καὶ ζητεῖ ν' ἀποδῷ τὴν εἰσβεσμένα γαλλικὰ δνόματα καὶ νὰ συνδέσῃ τὴν σύγχρονον ποιητικὴν Γαλλίαν πρὸς τὴν Γαλλίαν τῆς ποιητικῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἐκδίδει τὸ 1884 τὰς Σύρτεις καὶ αἱ Σύρτεις προκαλοῦν τὴν προσοχὴν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, ἔξαπτον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ γεννοῦν μίση. Οι μαθηταὶ πληθύνονται πέριξ τοῦ «διδασκάλου» καὶ ἡ σημαία, τὴν ὅποιαν ἔκεινος ὑψώνει, εἴνε τὸ σύμβολον ἀγώνων πολυφήμων. Ὁ Μωρεάς — συνήθεια, τὴν ὅποιαν διετήρησε εἰς ὅλην τοῦ

τὴν ζωὴν — δὲν γράφει τοὺς στίχους του. Τοὺς συνθέτει ἀπαγγέλλων αὐτὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν του, μέχρις ὅτου ἡ μουσικὴ των τὸν ἴκανο ποιήσῃ καὶ τότε ἀρχίζει νὰ τοὺς ἀπαγγέλῃ πρὸς τοὺς ἄλλους. Οἱ ἀρχαῖοι ραψῳδοὶ δὲν ἔπρατταν τίποτε διαφροτεικὸν καὶ ἵσως ἡ ἀληθινὴ ποίησις εἶνε αὐτῆ, ὅχι ἡ οιπτομένη ἐπιμόχθως ἐπὶ τοῦ πεξοῦ χάρτου, ἀλλ᾽ ἡ πλήγτουσα ἐλεύθερα τὸν ἀέρα μὲ τοὺς ρυθμοὺς τῶν στροφῶν της καὶ τὴν μελῳδίαν τῶν ἥχων της. Εἶνε τόσος δὲνθυμουσιασμὸς ποῦ διεγείρει μεταξὺ τῶν φίλων του δὲ Όμηρίδης αὐτός, ὥστε εἰς ἓξ αὐτῶν, δι Maurice du Plessys, τοῦ ἀφιερώνει μίαν συλλογὴν του μὲ τὴν κριτικὴν αὐτὴν ἀφιέρωσιν, συνοψίζουσαν τὰς γνώμας μιᾶς δλητικῆς γενεᾶς ποιητῶν:

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟΝ
ΤΟΝ ΠΙΝΔΑΡΟΝ, ΤΟΝ ΜΕΛΕΑΓΡΟΝ
ΤΟΝ ΒΙΡΓΙΛΙΟΝ, ΤΟΝ ΣΤΑΤΙΟΝ
ΤΟΝ ΡΟΝΣΑΡ
ΤΟΝ ΛΑΦΟΝΤΑΙΝΟΝ
ΤΟΝ ΒΙΝΥ
ΑΦΙΕΡΩΝΩ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ
ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΩΡΕΑΣ
ΓΑΛΛΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥΤΟ

Μετὰ τὰς Σύρτεις, ἐκδίδονται αἱ Ὡδαὶ καὶ ἔπειτα ὁ Περιπατής Προσκυνητής, ἡ Ἐριφύλη, ἡ Οἰνώνη, καὶ μετέχει πρόσγυματι ὁ ποιητῆς ὅλων αὐτῶν τῶν ποιητῶν, πότε διαυγής καὶ φωτεινὸς ὡς ἀπόσπασμα ἀρχαίου λυρικοῦ, πότε τρυφερός καὶ ἐλεγειακὸς ὡς ἀστήρ τῆς Πλειάδος, πότε σπάνιος καὶ ἔξειητημένος ὡς ἀρχαϊκὸς καὶ λησμονητιμένος τρούβαδοῦρος. Εἶνε τότε ὁ «γραμματικὸς ποιητῆς» τόσον σοφὸς ὅσον καὶ ἐμπινευσμένος. Δὲν κρύπτει ὑπὸ προσχήματα ψευδοῦς μετριοφρούσην τὴν μέθην τῶν ιδίων στίχων ὁ Μωρεάς, καὶ εἶνε ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὃποιαν, μιὲ τὴν ἀφέλειαν, τὴν σχεδὸν παιδικήν, τὴν ὃποιαν διετήρησεν ἔως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἐπαναλαμβάνει τὰς περιφήμους περιαυτολογίας του:

Je suis un Baudelaire avec plus de couleur
λέγει, ή

Le plus grand formiste du siècle c'est moi,
βούτομογεῖ.

“Η ἡχώ τῆς Λατινικῆς Συνοικίας, γεμίζει τὸ Παρίσιο ἀπὸ τὰς ὑπεροχάνους αὐτάς κραυγάς, τὰς δποίας νομίζει κανείς, δτι σαλπίζει ὁ ποιητὴς ὁ σύνθημα συναγερμοῦ καὶ ἐφόδου. «Ο Γκιασούρης ποῦ προστατεύει τὸν Σαιέπηρ, τὸν Θεοβάντες, τὸν Στενδάλ καὶ τὰς μικρὰς ἀνθο-»πώλιδας», λέγει ἡ σάτυρα. Τὸν περικυκλῶνυν γνωστὸν καὶ ἄγνωστον μαθηταί, τῶν δποίων πολλάκις δὲν γνωρίζει οὔτε τὸ ὄνομα. Εἰς ἔνα φύλον του Ἑλληνα, δ δποίος κάθηται ἐπὶ ὥρας

πλησίον του και ξητεῖ νὰ τοῦ παρουσιάσῃ
κάποιον νέον ποιητήν, παρακαλήμενον:

— Είνε ενας νέος ποῦ κάλινε στίχους, απαντᾷ
μὲ τὴν ἀμειδὴ καὶ λεπτὴν εἰρωνείαν του δ Μω-
ρεάς. 'Εὰν γείνη διάσημος, θὰ τὸν μάθωμεν
ποῖος είνε!

“Ο Μωρεάς, έκεινος! βαίνει πρός τὴν μεγάλην φήμην! ”Ολον τὸ Παρόσι γνωρίζει πλέον τὸ δῆνομα του. Διμοσιεύει τὸ περίφημον μανιφέστον τοῦ «Συμβολισμοῦ». Ζητεῖ νὰ ἀναγάγῃ τὴν γαλλικὴν ποίησιν εἰς τὰς ρομανικὰς πηγὰς της, νὰ τὴν ἐπαναφέῃ πρὸς τὴν ἑλληνολατινικὴν παραδόσιν. “Ο Γάστων Παροὶς τὸν ἀνακηρύζει ἔνα τῶν σοφωτέρων μελετητῶν τῶν λεπτοτήτων τῆς γαλλικῆς γλώσσης. “Ο Ἀνατόλ Φράնς χαιρετίζει, εἰς περίφημον κοιτικήν, τὸν «Ποροσ-

τὸ ἔξειζητημένον εἶχεν ἡ ποίησίς του ἔως τώρα.
Ἐνθυμεῖται τὴν ἀνέλιξιν τοῦ Γκαΐτε καὶ τὴν
προσαριστέει πρὸς τὴν ἰδίαν ἀνέλιξιν, ἡ ὅποια,
ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Σηκουάνα, ποῦ σκιάζουν
ὑλομανεῖς οἱ πλάτανοι καὶ αἱ πτελέαι, τὸν ὁδή-
γησεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισοῦ, ποῦ στε-
φανώνει ἀπέριττος ὁ γλαυκὸς κόσμος τῆς ἑλαίας.
Ἀπὸ τὰ συντρίμμια τα ἐνὸς παρελθόντος, τὸ
ὅποιον ἀποκηρύσσει, μενδ' ὅλας τὰς καλλονάς
του, ὁ ποιητὴς τῶν Στροφῶν κτίζει, ὃς ὁ ποιη-
τὴς τοῦ Φάουστ, ἔναντιον γλαυφυρὸν καὶ εὐρυθ-
μον: «Λιγυραὶ στῆλαι, λέγει, ἐγείρονται εἰς τὰ
γλαυκὸν τῆς τέχνης...»

Μίαν σειράδαν τῶν στηλῶν αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ
Ἴριγνεια, τὸ Εὐδιπίδειον δρᾶμα, εἰς τὸ δόποιον
ὅ Μωρεάς ἔβαλε τὴν περιπάθειαν τοῦ νεωτερού
σμοῦ του καὶ τὸ δόποιον ἐπλησίασε πρὸς τὴν
νεωτέραν ψυχήν. Εἶδαμεν τὸ δρᾶμα αὐτὸν νόη-
διδάσκεται μίαν δεῖλην ἀνοίξεως ἀττικῆς εἰς τὸ
Στάδιον, ἐνῷ ὁ ἥλιος ἔχρυσωνεν ἀριστερὰ τὴν
Ἀκρόπολιν καὶ οἱ πλάτανοι τοῦ Ἰλισσοῦ ἔρι-
πταν τὰς σκιὰς των μέχρι τῶν μαρμάρων. Κάθι-
σαντονογραφίαν ἀντικαθίστων αἱ μυρδῖναι καὶ αἱ
δάφναι καὶ δπως ἔλεγεν ὁ Μωρεάς, αἱ ἀναπάλ-
σεις τοῦ ἀττικοῦ φωτός, μάγου ἀπαραιμέλλον, διέ-
χυναν γύρῳ εὐδυμήμιαν καὶ ἀρμονίαν. Μία λόχουν
ἀντιφέγγῃ ἀπὸ τὸν Ὑμητὸν ἔπιπτεν ἥως τὴν
λευκὴν κόγχην. Οἱ ἀρμονικοὶ στίχοι ἐφαίνονται
ὅς συνέχεια τῆς ἐναρμονίου μουσικῆς τοῦ Γλούκου.
Τὴν Μυκηναϊκὴν παραδόσειν ὠδήγει ὁ Εὐριπί-
δης. "Ἄλλ" ἐκείνη ἔστρεφε περιπαθῶς τὸ βλέμμα
καὶ πρὸς τὸν δρπισθεν ἀκολουθοῦντα, μὲ κατά-
τυξιν καὶ ταπεινότητα, νέον ποιητήν. Μεταξὺ¹
τῶν λευκῶν ἑδωλίων τῶν φεατῶν καὶ τοῦ χλοε-
οῦ βάθους τῆς σκηνῆς ἐνομίζαμεν, ὅτι ἐκινεῖται
ὅς ἀπόσπασμα τῆς ζωφόρου τῶν Παναθηναίων.
Ἄπὸ τὸν ἄδολον κλασσικισμὸν τοῦ ἔργου
ρομιαντικὴ περιπάθεια ἀνέρχεται πλουσία καὶ
βαθυτάτη. Δὲν σημαίνουν τίποτε αἱ διαιρίσεις
αὐταί, ἀλλως τε. Κλασσικισμὸς δὲν είνει ἡ ψυ-

χρότης, ή ἔηρότης καὶ ή ἀκαμψία. Τίποτε
ρομαντικώτερον ἀπὸ τὴν Ἀριγόνην ή ἀπὸ τὸ
Οἰδίποδα, τὰ δύο κλασσικὰ ἀριστουργήματα. Τὸ
κανόνα τοῦ κλασσικοῦ δημιουργεῖ ή ἀπουσί^α
παντὸς δέ, τι εἴνε βαρύν, περιπτόν, ἐπίπονον.
Ἄλλ' ὅταν ή αἰωνία περιπάθεια τῆς ἀνθρωπί^{ας}
νης ψυχῆς ἐνουσιωθῇ εἰς τὴν ἔλαφράν, τὴν
διαφανῆ, τὴν ὅβρῶς πένθιμον ποίησιν τῆς
Ιφιγενείας, ἀφόρβως δυνάμεθα νὰ διμήτησωμε^{νον}
περὶ ἀριστουργήματος καὶ νὰ χαιρετίσωμεν τ
ἄγνον κάλλος τοῦ ρομαντισμοῦ τοῦ Μωρεάς.

“Οταν αἱ ἐπευφημίαι ἔξερογάγησαν ἀκράτητοι καὶ δεκαπισχίλιαι χειρες ἐκρότησαν χαιρετίζουσαι τὴν θαυμαστήν μεταμόρφωσιν, ὁ ποιητὴ ἐνεφανίσθη εἰς τὸν στίβον, μὲ τὸ μαῦρον ἔνδυμα τῆς πεῖσης ἐποκῆς μας, τὸν στίλβοντα ὑψηλὸν πίλον καὶ τὸν ἀναλύσπαστον μονύελον. Ἀλλ᾽

πνευματικώτεροι τῶν θεατῶν εἶδον τὸν Εὐδρίπιδην νὰ φίλητη, μὲ πατρικὴν φιλοστοργίαν, ἐπ' αὐτοῦ τὴν χλαμύδα του καὶ μίαν θεωρίαν θεατῶν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου νὰ στέφουν τὸ μέτωπόν του μὲ δάφνην. Δὲν ἔζωμεν πλέον εἰς τὸν 20^ο αἰώνα. Ἀνεζῶμεν δισχέλια ἔτη πρὸ Χριστοῦ. Ο Ἀθηναῖος ποιητής «ἐδολεύετο τοὺς αἰώνας», διποτε τὸν τοῦ εἴχε γράψει κάποτε δ συμβολιστής Μαλλαρέ.

* *

«Αύτοβιογραφία» ώνομασθησαν αἱ Stances, αἱ Στροφαὶ τοῦ Μωρεάς. Ἀλλ' ὅταν λέγωμεν αὐτοβιογραφίαν δὲν ἔννοοῦμεν βέβαια τὴν κοινῆν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ ἔννοοῦμεν τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰσθήματος, τοῦ πνεύματος, τῆς ψυχῆς του. Ἐδόθη μία εἰκὼν τῆς ιδιοφυΐας τοῦ Μωρεάς, τῆς ὁποίας τελειοτέραν ματαίως θὰ προσεπάθουν νὰ ενδῷ. Προτιμῶ νὰ τὴν δανεισθῶ. «Ἐὰν ἥθελα (έγραψε βαθὺς ψυχολόγος τοῦ ἔργου του) νὰ εῦρω κάτι ἀνάλογον μὲ τὴν πολύτροπον αὐτὴν Μοῦσαν εἰς τὴν ἄπειρον ποικιλίαν τῆς ἐμψύχου φύσεως, θὰ συνέκρινα τὰς μεταμορφώσεις τοῦ Μωρεάς πρὸς τὰς μεταμορφώσεις, διὰ μέσου τῶν δποίων ἔντομά τινα ἔξειλισσονται εἰς τὸ τέλειον. Αἱ Σύρτεις καὶ αἱ Ὁδαὶ εἰνε ὁ εὑρῶστος εἰς σάρκα καὶ πλούσιος εἰς μέλι σκώληξ, διὰ δποίος ἔξογηνωται καὶ χρωματίζεται, ἐμπρός μας, εἰς μερικὰς συσπάσεις. Ὁ Προσκυνητής, ή Οἰνώνη καὶ ή Ἐριφύλη εἰνε ἡ χρυσαλλίς, ή τόσον πλουσία εἰς χρυσόν, δσον χρυσὸν ἔχει ή θαυμασία αὐτὴ λέξις—καὶ τὸ μετάξι ποῦ ὕφανεν διόβιμυξ εἰνε τόσον ἀβρόν! Η Ἰριγένεια εἰνε τὸ ἔντομον ποῦ ἐλλιτρώθη ἀπὸ τὰ δεσμά του, καὶ ποῦ διὸ λιος ἔνδυναιμώνει καὶ σκληρύνει. Καὶ αἱ Στροφαί, ή πεταλοῦδα εἰς δλην των τὴν λάμψιν καὶ ή ποίησις αὐτῆς, ή ψυχική, ἐνθυμιαῖσσον, δτι εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν Ψυχὴ καὶ Πεταλοῦδα ἔχουν τὸ αὐτὸ δνομα (δνομάζονται ἐπίσης Ψυχὴ) καὶ εἰνε τὸ αὐτὸ ποᾶμα...»

Ἴδου σύμβολον ποῦ δὲν θὰ ἀπεκήρυξτεν δ
ποιητὴς τῶν Στροφῶν! Τόσον ἀκριβῆ δίδει
τὴν ὑπόστασιν τῆς ποιήσεώς του, ἡ δοπία
διὰ μέσου τῆς ποικιλίας λαμπροφανῶν λέξεων,
σοφῆς φράσεως, θερμοῦ μυστικισμοῦ, χρυσουρ-
γίας, ἐνθυμιζούσης τὸν Benvenuto Cellini καὶ
τοὺς φλωρεντινοὺς ἀριστοτέχνας, μικρογραφικῆς
κατεργασίας ἀπαραίτηλου σμιλευτοῦ, ἔφθιμασεν
εἰς τὸ λαξευτὸν κάλλος καὶ τὴν ἀδιόρατον ψυχικὴν
περιπάθειαν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀριστούσ-
γημάτων—ἀδιάφορον δὲν ταῦτα λέγωνται μετό-
παι τοῦ Παρθενῶνος, χορικὰ τοῦ Σοφοκλέους
ἢ Πινδαρικά Ὡδαί.

¹ Α! είνε, ἀληθῶς, αἱ Στροφαὶ αὐταὶ ή Ψυχὴ τῆς αἰωνίας Ἐλλάδος, μετουσιωμένη εἰς νέαν μορφήν. Κάτι τι λεπτόν, διαφανὲς καὶ λαμπρόν, δύπως δὲ αἰθήρ τῆς Ἀττικῆς, τὰς περιβάλλει. Αἴ-

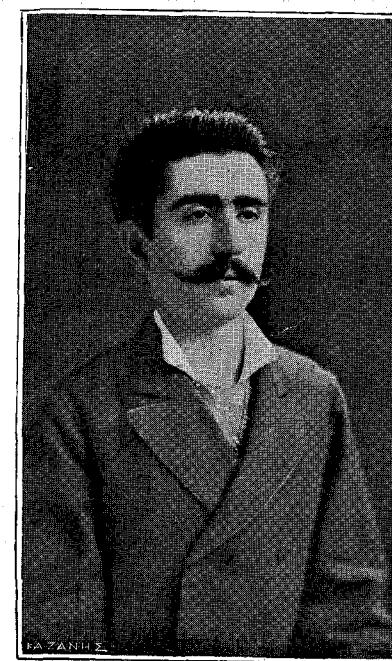

"Οταν ήτο μαθητής...

έπιθανατοι, αι δισύλληπτοι ἀποχρώσεις ποῦ ἀφίνει δή λιος, ἀνατέλων δή δύνων, ἐπάνω εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ Υμητοῦ, τὰς καταφέγγουν. Ο σιγανὸς ψίθυρος τῶν πεύκων, ποῦ χαϊδεύει δή ἔλαφρὰ ἑλληνικὴ αἴρα, δὲ λικνιστικὸς φλοιοσβος τῶν κυμάτων ποῦ ἔψυχον εἰς τὰς δαντελλωτὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος, γεμίζουν μελῳδίας τοὺς ρυθμοὺς τῶν. Η μέδη ἔαρος ἀπαλοῦ δή δη νοσταλγία φθινοπώρου ἀβρῶς μελαγχόλου, δπως εἶνε δή ἔκφρασις τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους δή τῶν ἀναγλύφων τῆς Ἡγησοῦς καὶ τοῦ Δεξιλεως εἰς τὸν Κεραμειόν, τὸς περιβάλλει. Εἶνε δή δύναμις δή ὑπερτάτη, δή τέχνη αὐτή, δή δποία, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, γνωρίζει νὰ κρύπτεται καὶ νὰ περνᾷ ἀπαρατήρητος. Καὶ εἶνε δή μόνη ἀξία νὰ ὀνομίζεται τέχνη. Η ποίησις τοῦ Μωρεάς περιπλέκεται ἐπὶ μάκρον εἰς τὰ πλούσια καὶ εὔχυμα, δὲ δισκεχώριστα βλαστήματα τοῦ συμβολισμοῦ, τῶν δυσερέτων λεξιῶν, τῶν παραδόξων εἰκόνων, δὲ δη ἀνατέλλει ἐπιτέλους πρὸς τὸν διαυγῆ οὐρανὸν καὶ τὸν λάμποντα ἥλιον, ὡς τὸ ἀνθός τῆς ἀττικῆς γῆς, ἀπλοῦν καὶ λιτόν, δὲ δη ὑπερήφανον καὶ κυριαρχον. Ως εἰς τὸ χοροικὸν τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνᾶ, δή ιδιοφυΐα τοῦ Ἑλληνος — τοῦ Ἑλληνος εἰς δλας τὰς σημασίας τῆς λέξεως — ποιητοῦ, δή ἀηδῶν τῷρα λιγεῖα μινύρεται μεταξὺ τῶν χλωρῶν θάμνων καὶ δὲ τὴν οὐρανοῦ δρόσον θάλλουν καλλίβοτρυν δηράκισσος, τὸ στεφάνωμα τῶν ἀρχαίων θεῶν, καὶ δη χρυσαυγῆς

ηρόκος. Εἰς μίαν γλῶσσαν, δή δποία δὲν ήτο δη πρώτη γλῶσσα τοῦ ποιητοῦ, δὲλλα τὴν δποίαν ἐδάμασε μὲ τὴν δύναμιν ἔκείνων, ποῦ τὴν ἐθήλασαν μαζὶ μὲ τὸ μητρικὸν γάλα, ἀνάζουν δη γαλήνιος ἔνέργεια καὶ δή ηρεμος ἀπλότης τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Η μυστικὴ νοσταλγία τῆς πατρίδος, αἰσθητής καὶ νοητής, θαυματουργεῖ καὶ πάλιν. Μᾶς ἀποδίδει τὸν νεοελληνα ποιητὴν ποιητὴν Ἑλληνα, δπως μᾶς ἀπέδωκε τὸν νεοελληνα ζωγράφον Ἑλληνα ζωγράφον. Καὶ δη ποίησις ἔκείνου, δπως δή τέχνη αὐτοῦ «ὅλη ἀλαβαστρος, χιὼν καὶ μάρμαρον», εὔρυθμος, εὐγραμμος, εὐγενῆς ὑπέροχος, πραγματοποιοῦν τὸ θαῦμα αὐτὸς τῆς νοήσεως. Τὴν ζωντανὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀνάστασιν μιᾶς τέχνης, τῆς δποίας τὸ μυστήριον μᾶς διαφεύγει. Τὸ ἑλληνικὸν θαῦμα ἀνανεώνεται.

Οσοι δη ἡσαν διατεθειμένοι νὰ πιστεύσουν εἰς ὑπερβολὰς πανηγυριστοῦ δὲν δὲν δὲλλαν παρὰ νὰ ἀφήσουν τοὺς ρυθμοὺς τῶν Στροφῶν νὰ λικνίσουν τὴν δέμητραν καὶ τὰ ίδανικα τῶν. Διὰ νὰ ἀποδοθοῦν εἰς γλῶσσαν ἀλλην ἀπὸ ἔκείνην, εἰς τὴν δποίαν ἑλλαζεύθησαν μὲ συμίλην, ἔχουσαν κατὶ τὸ φειδιακόν, δη ἔχορειάζετο ἀλλος μεγάλος ποιητής. Αλλὰ πῶς νὰ μὴ ζητήσωμεν ν' ἀποδεῖσωμεν διὰ παραδείγματος ἀπτοῦ ποία ὑπῆρξεν δη δύναμις τῆς μετουσιώσεως, τὴν δποίαν δη δη ησησεν δη ἑλληνικὴ νοσταλγία εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ; Πῶς νὰ μὴν ἀπομνημονεύσωμεν τοὺς μαρμαρίνους αὐτοὺς στίχους, κάτω τῶν δποίων πάλλεται τὸ βαθύτατον αἴσθημα, ὡς

Ι. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΖΑΝ ΜΟΡΕΑΣ

Σκιτσό τοῦ Μωρεάς υπὸ Sem

ὑπὸ τὸν ἀέρινον χιτῶνα τῆς Παιονίου Νίκης δη ζωὴ τῆς σαρκός;

O ciel aérien, inondé de lumière,
Des golfes de là-bas cercle brillant et pur,
Immobile fumée au toit de la chaumiére,
Noir cyprès découpé sur un rideau d'azur;
Oliviers du Céphise, harmonieux feuillages
Que l'esprit de Sophocle agite avec le vent;
Temples, marbres brisés, qui, malgré tant d'outrages,
Seuls gardez dans vos trous tout l'avenir levant!

Parnès, Hymette fier, qui repoussant les ombres,
Retiens encore le jour sur tes flancs enflammés,
Monts, arbres, horizons, beaux rivages, décombres,
Quand je vous ai revus, je vous ai bien aimés.

Εἰς πόσας ἀρά γε λέξεις καὶ πόσας εἰκόνας καὶ ποίαν χλιδὴν φράσεως καὶ ποίαν μέθην χωριάτων δη ἐβύθιζεν ἀλλος τὸν ὕμνον αὐτὸν πρὸς τὴν Τέχνην, τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Μέλλον, τὸν δποῖον δη Μωρεάς ἐτόνισεν εἰς δώδεκα στίχους, στίχους ἀπαραμίλλου Ἀνθολογίας, ποῦ δη ζήσουν ἐνόσφ ζη δη ποίησις καὶ δη θάλλουν ἐφόσον τὸ καλὸν λατρεύεται;

Πάρονη, Υμηττέ περήφανε, ποῦ κι δη τὰ φοδοπλάγια Διώχνεις τοὺς ίσοις καὶ σιωρπᾶς τοιγύρω φῶς καὶ

Δέντρα, βιουνά κ' ἔρεπτια, κάθε διμορφο ἀκρογιάλι,

(ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ)

Γνωρίζω ὕμνους πρὸς τὴν Ἑλλάδα φλογερωτέρους καὶ εὐγλωττοτέρους. Εὐγενέστερον καὶ παθητικώτερον δὲν μοῦ ἐδόθη νὰ ἀκούσω.

Απὸ ποῦ ηρχισε καὶ ποῦ δὲν δὲν ἔφθασεν δ

Ἐλλην ποιητής! Ἐρρόφησε τὸν μεθυστικὸν χυμὸν καθε ποιήσεως. Οἱ ρυθμοὶ καὶ αἱ μελῳδίαι δὲν είχαν δι' αὐτὸν μυστήρια. Ἐπει διαδοχιῶν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Ομήρου καὶ τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Πετρόδρου, τοῦ Du Bellay καὶ τοῦ Ρονσάρ, τοῦ Μυσσέ καὶ τοῦ Χαΐνε, τοῦ Βωδελαρ καὶ τοῦ Βίκτωρος Ουγκώ. "Υπέστη δλας τὰς ἐπιδράσεις. Ήρωμάτισε τὴν ποίησίν του μὲ τὴν οὐσίαν τῆς ποιήσεως δλων τῶν ἐποχῶν καὶ δλων τῶν τεχνοτροπῶν. "Υπῆρξε ρομαντικός, συμβολιστής, κατόπιν πραγματιστής, νεοδιανιστής, ποιητής τῆς παρακυῆς, παράδοξος πολλάκις, σκοτεινός ἐνίστε. "Άλλ' δη φωνή τοῦ αἴματος, δη μυστηριώδης ἀταβισμός, τὸ ἀσυνείδητον καὶ τὸ δαιμόνιον, ποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς καθε τεχνίτην, κατίσχυσαν καὶ ἐθριάμβευσαν. Ο πολύμορφος ναός, τὸν δποῖον ἀπετέλει δη ποίησίς του, κράμα ἀλλόκοτον τόσων ρυθμῶν ξενοτρόπων, κατέπεσεν εἰς ἔρεπτα, καὶ ἀπὸ τὰς πέτρας τῶν ἔρεπτων αὐτῶν ἀνεστηλώθη στίλβων εἰς τὴν αἰθρίαν τοῦ πατρόφου οὐρανοῦ δη εὐγενής ναός τοῦ αὐτηροῦ δωρικοῦ κάλλους. "Όλα τὰ βλαστήματα τῶν τροπικῶν, τὰ δποῖα ἐκαλλιέργησεν δη σπανία αὐτὴ ιδιοφυΐα, ἐμαράνθησαν καὶ ἀπὸ τὸ μέσον τῶν συντετριμμένων κλώνων καὶ τῶν φυλλοφρούρουν τῶν ἀνθέων των, ἀνέστη ἄγνος, εὐθυτενής, λευκός, ὡς δη λαιμὸς τοῦ κύκνου, δη κρίνος τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. "Ενόμιζε κανείς, δη δη ποίησις τῆς ιφιγένεια τοῦ Γκαύτε καὶ δη ποιητής, διὰ μέσου τόσων μεταμορφώσεων, τόσων μεταβολῶν, τόσων ἀλλοιώσεων «ἀνεζήτει μὲ τὴν ψυχὴν τῆς Ἑλλάδα». Τὴν ἀνεῦρε. Καὶ αἱ Στρο-

φαὶ ἥνθησαν. «Η πατρὶς ἔθριάμβευσεν—ἔγραψε κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωρεάς Ἰταλὸς κριτικὸς — καὶ μαζὶ τῆς ἔθριάμβευσεν ὁ ποιητής, »ἔθριάμβευσεν ἡ Ἰδέα τοῦ «καλοῦ καὶ ἔθριάμβευσεν ἡ αἰωνία Τέχνη. Ὁ ποιητής διὰ τῶν μᾶλλον ποικίλων ὀδῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν αἴσθημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κάλλους.»

Πῶς ν' ἀποδώῃ κανεὶς δι' ἀναλύσεων τὸ σεμνόν, τὸ εὐγενές, τὸ ἥρεμον καὶ δμως παθητικὸν κάλλος τῶν ἀπάραμίλλων ἀντῶν ποιμάτων, τὰ ὄποια ἀπεκλήθησαν «κρυστάλλινα δάκρυα» καὶ τὰ δποῖα ἀποτελοῦνταν αὐτὰ καὶ μόνα τὴν σπανιωτέραν Ἀνθολογίαν, τόσα ἀριστουργήματα δσα καὶ στροφαί; Ὑπῆρξαν πολλοὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητῶν πλησιάσαντες ἡ θελήσαντες νὰ πλησιάσουν πρὸς τὸν κλασικισμὸν τῶν παλαιῶν. Κανεὶς δμως δὲν μᾶς ἔδωσε τὴν αἰσθησίν του μὲ τὴν αὐτὴν ἔντασιν καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν, δπως ὁ Μωρεάς. Τὸ μυστήριον, τὸ δποῖον ἐτελεσιούργημα ἐπάνω εἰς τὴν ὅδύνην, δπου ἔχαρασσεν ὁ Γύζης τὸ ἀσπιλὸν ἐλληνικὸν σχέδιον του, ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸν χάρτην, ἐπὶ τοῦ δποίου ὁ Μωρεάς ἔρωπτε τοὺς λαξευτοὺς ἐλληνικοὺς στίχους του. Ἡ αὐτὴ ὅδυνηρά, ἀλλὰ καὶ πόσον ὑπερήφανος καὶ ἥρεμος μελαγχολία τῆς νοσταλγίας, ἔνεπνεε καὶ αὐτοὺς καὶ ἔκεινο. Ἡ Ἰδία δύναμις τοῦ δραματισμοῦ ἐνεψήχωνε καὶ τοὺς δύο καλλιτέχνας καὶ τοὺς ἔφερε μέχοι τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ ἐλληνικοῦ ἰδεώδους, ἀπὸ δπου μόλις ἔκλιναν διὰ νὰ αἰσθανθοῦν, ὡς πνοὴν ἀναφλέγουσαν τὸ δαιμόνιον, ἀλλὰ μὴ ταράσσουσαν τὴν Ὀλύμπιον τέχνην των, τὰ πάθη, τὰς ὁδύνας, τὰς ἀπογοητεύσεις τῶν συγχρόνων των.

Ὑπάρχει εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως δαμασίον ἀνάγκυφον: Ἡ Ἀθηνᾶ, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπάνω εἰς τὸ δόρυ, νεύει κάτω σκεπτομένη. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὡς νὰ κύπτῃ πρὸς τὴν πόλιν της, γεμάτη ἀπὸ δλῆν τὴν σκέψην ποῦ ἀνέρχεται ἀπὸ αὐτὴν ὡς λιβαντῶδες πρὸς τὸν βαμόν της, καὶ σύννους νὰ βυθίζεται εἰς τὴν μελαγχολίαν της. Ἡ τέχνη τοῦ Γύζη καὶ ἡ τέχνη τοῦ Μωρεάς — τῶν δύο καλλιτεχνῶν τῶνδποιῶν ἡ σύγκρισις μοιραίως ἐπιβάλλεται — τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ἐκ τοῦ ἀναγλύφου αὐτοῦ τῆς σεμνότητος καὶ τῆς χάριτος, ἀνανεώνουν ἐνώπιον μου.

Ο ἔλαφος πέπλος τῆς θλίψεως του περιβάλλει τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου καὶ τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐν ὑπῆρξαν κριτικοὶ εὐφυεῖς καὶ πολύτροποι, οἱ δποῖοι ἐνθουσιάσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας καλλιτέχνας, χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοήσουν κατὰ βάθος, ἡμεῖς τοὺς ἐννοοῦμεν καλλιτέροιν ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι εἶμεδα Ἐλληνες καὶ διότι ὡς δῶρον ἐδόθη εἰς μίαν φυλὴν νὰ θαυμάζῃ καὶ νὰ ἐννοῇ ἔκεινους ποῦ ἥριμηνευσαν τὸ παντοτεινὸν αὐτῆς ὄνειρον καὶ

ἔθερμανταν τὴν τέχνην των εἰς τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς της.

Ne dites pas : la vie est un joyeux festin ;
Ou c'est d'un esprit sot, ou c'est d'une âme basse.
Surtout ne dites point : elle est malheur sans fin ;
C'est d'un mauvais courage et qui trop tôt se lasse.

Riez comme au printemps s'agitent les rameaux,
Pleurez comme la bise ou le flot sur la grève,
Goûtez tous les plaisirs et souffrez tous les maux ;
Et dites c'est beaucoup et c'est l'ombre d'un rêve.

Ἡ ἀρμονία τῆς γλυκυτέρας ἐλεγειακῆς ποιησεως τῆς ἀρχαιότητος πάλλεται εἰς τὸν ἀπλοῦν καὶ θλιβεροὺς αὐτοὺς στίχους καὶ δὲν εἶχεν ἀδικονῆσως ὁ Μωρεάς λέγων μὲ τὴν ἴδιαζουσαν εἰς αὐτὸν ἀφελῆ καὶ παιδικὴν περιαυτολογίαν, ὅτι ἂν οἱ ἄλλοι στίχοι του δὲν ἦσσαν ζωῆς, ἀλλ' αὐτοὶ, ἔκεινοι καὶ αὐτοὶ:

Céphise, fier torrent, j'ai l'âme encore heureuse,
Du jour que j'ai revu tes bords pleins de clarté ;
Tu gardes dans ton lit la grâce sinuée
De ton onde tarie aux rayons de l'été.

αὐτοὶ εἶνε ἄξιοι τοῦ Εὑριπίδου.

Καὶ μῆπως δὲν θὰ είχε δίκαιον νὰ εἴπη, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄλλοι, δι πόλογος τῶν Στροφῶν :

Le grain de blé nourrit et l'homme et les corbeaux.
L'arbre palladien produit la douce olive,
Et le triste cyprès, debout sur les tombeaux,
Balance vainement une cime plaintive.

εἶνε ἄξιοι τοῦ Σοφοκλέους ;

Πράγματι τὸ πνεῦμα τοῦ Σοφοκλέους καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὑριπίδου ἐπνευσε διὰ τῶν στίχων αὐτῶν καὶ αἱ μέλισσαι τοῦ Ὑμητοῦ ἥλθαν καὶ πάλιν ν' ἀπονέσσοντ εἰπὶ τῶν χειλέων ἐνὸς θνητοῦ τὸ μέλι, τὸ φέρον εἰς κάνε ξανθὴν σταγόνα τοῦ ὡς μίαν ἀκτίνα τοῦ ἀττικοῦ ἥλιου. Ἱσως καὶ αὐτὸ ποῦ ἐλεγεν δ ποιητής, ἡμισοβαρευδύμενος καὶ ἡμιαστειεύμενος, ὅταν διὰ τελευταίαν φροὰν ἐπεσκέπτετο τὴν Ἐλλάδα :

— Τοίο πράγματα ὑπάρχουν ἐδῶ: Ὁ Σοφοκλῆς, δι Ὑμητοῦ καὶ ἔγω! οὔτε αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ὑπερβολήν.

Εἶνε οἱ κατ' ἔξοχὴν Ἀθηναῖοι, Ἀθηναῖοι ὅχι διότι ἐφύησαν εἰς τὴν ἀττικὴν γῆν, ἀλλὰ διότι μετουσιώθη εἰς αὐτοὺς ὅλη ἡ ἀττικὴ λεπτότης καὶ χάρις. Καὶ ἀνὴρ ἡ σεμνὴ εὐγένεια τοῦ Σοφοκλέους δράματος καὶ ἡ ἀρρητος χάρις τοῦ ἀδανάτου βουνοῦ, ἐπάνω εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ δποίου ἡ δύσις ἀφίνει «ώσει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀμεθύστου», εἶνε δυνατὸν νὰ αἰσθητοποιηθοῦν εἰς κάτι ζωτανὸν καὶ κάτι σύγχρονον, ἐνώπιον μας, εἰς τοὺς στίχους τῶν Στροφῶν αἰσθητοποιοῦνται καὶ ἔκφραζονται.

Ἡ τέχνη των εἶνε ἀπλῆ καὶ ἥρεμος ὡς τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα καὶ δμως τόσον παθητικὴ δσον αὐτά. Ἡ συντομία, ἡ συγκεντρωμένη ἔκφρασις, ἡ ἀπαράμιλλος σμίλευσις τοὺς δίδουν

τὴν δύναμιν τῶν βαθυτέρων ποιημάτων. Ἡ ἔλαφος καὶ ἀδιάκριτος εἰρωνεύει τὸν ψυχὴν δλης ἐλληνικῆς φιλοσοφίας. Δὲν ὑπάρχει οὕτε μία λέξις περιττὴ εἰς κανένα στίχον. Καμιά παραφωνία δὲν ἀσχημίζει τὸ ὄψογον καλλος των. Δὲν ὑπάρχει εἰς στίχος, δ ὅποιος εἶνε δυνατὸν νὰ παροραθῇ. Δὲν ὑπάρχει μία στροφή, ἡ δποία νὰ είνε κοινὴ καὶ νὰ μήν ἔκπλειῇ εἰς τὴν ἀλαβαστρίνην μορφὴν τῆς τὴν εὔρωστον ἔντασιν μᾶς πλήρους ἴδεας. Τὸ φῶς τοῦ ἴδεωδους καὶ τοῦ κάλλους καταφέγγει τὰ ποιήματα αὐτά, δπως ἡ ἀκτὶς τοῦ ἥλιου καταφέγγει τὸ καθαρὸν νᾶμα. Ἀποτελοῦν ὑψηλὸν

λοβάτας των νὰ θαυμάσῃ τὸν Ὑμητοῦ βιθυνόμενον εἰς τὴν ιοβαφῆ σκιάν τῶν ἀποχρώσεών του νὰ εἰσπνεύσῃ τὸ ἀρωμα τῶν ιων ἀισθανθῆ τὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς αἰωνίας νεότητης ἀνανεώνουσαν τὴν ζωὴν τῶν αἰωνίων μαρμάρων. Ἡ μαγεία τοῦ αὐτοῦ φωτὸς περιβάλλει τὰ ποιήματα, τὸ τοπεῖον καὶ τὰ μνημεῖα, καὶ ἡ γλυκύτης τῆς αὐτῆς ἀντιφεγγῆς ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν των. Μία μυστηριώδης συνάφεια τὰ ἐνώπιον καὶ εἶνε αὐτὴ δι τοῦ δινομάζομεν: πνεῦμα ἐλληνικόν!

Ο χαρακτήρα τοῦ ποιητοῦ ὑπῆρξεν ὅχι ὀλιγάτερον ἀγνός, ὑψηλόφρων καὶ λευκός ἀπὸ τὴν ποίησίν του. Ὄλοι ἀπὸ κοινοῦ θαυμάζουν τὴν εύσυνείδητον αὐτοῦ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν τέχνην, τὴν εἰλικρινή καὶ θερμὴν πρὸς τὰ γράμματα λατρείαν, τὴν ὑπὸ φαινομενικὴν ἀφροντησίαν πολύμοχδον ἐπιζήτησιν τῆς τελειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν τοῦ οὐρανού, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν, ἡ δποία δὲν πωλεῖται. Δὲν συγκατέβη ποτὲ εἰς ταπεινώσεις, εἰς χυδαίους συμβιβασμούς, εἰς συναλλαγήν, χάριν κοινοφρημίας ἡ κέρδους. Διεφύλαξεν ἀμείωτον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, περιορίζων τὰς ἀνάγκας του, διὰ τὸν ποιητήν της τέλειότητος, τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁδούν της αὐτῆς ἔρχεται καὶ αὐτή, ὁ Μωρεάς κατώρθωσε νὰ κατατήσῃ τὴν δόξαν,

— Πέστε μου τοὺς στίχους αὐτούς! εἴπε
κάποιος.

— Θὰ σᾶς τοὺς ἔλεγα, ἀν μοῦ ἐνθυμίζατε τὰς
πρώτας λέξεις.

‘Η ἀσθενῆς φωνὴ τοῦ Μωρεὰς ἐψιλύρισεν:
A cette heure...’

Καὶ ὁ τραγῳδὸς ἔξηκολούμησεν:

A cette heure où le soir tombe du ciel et plane
Et frémît doucement dans l'ombre du platane,
De roses enroulé,
Pendant que je songeais, l'esprit plein d'amertume,
Des bords où le Céphise, en se brisant, écume,
Sophocle m'a parlé!

— Υπαγόρευσέ μου τοὺς ὡραίους αὐτοὺς στίχους, εἴπεν εἰς ἐκ τῶν παρισταμένων. Καὶ τοὺς ἔγραψε.

Τότε ὁ Μωρεὰς ἔξητησε τὸ ἀντίγραφον. Μὲ ἀπλανεῖς ὀφφαλμούς, ποῦ τοὺς ἔσκεπάζεν ἥδη ἡ ἄχλυς τοῦ θανάτου, τοὺς ἐπηλήθευσε. «Μέχοι τελευταίας πνοῆς ἡ ἰδέα τοῦ τελείου τὸν ἀπτησόλει». ***

‘Ο θάνατός του ὑπῆρξεν ὡραῖος, δπως ἡ ζωὴ του. Τὸν ἀντίκρυσεν, δπως οἱ στωϊκοὶ φιλόσοφοι μὲ τὴν ψυχρὰν γαλήνην ἔκεινων ποῦ ἔγγρωισαν δλας τὰς πικρίας τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ διὰ τοὺς δποίους δ θάνατος εἶνε δπλῶς ἡ τελευταία ἀπογοήτευσις — ἔχουσα ἀκριβῶς τὴν γλυκύτητα, δτι εἶνε ἡ τελευταία. «Ο μέγας ποιητής», εἴπεν εἰς τὸν θανατάσιον ἐπιτάφιον του εἰς τὸν Μωρεὰς δ Γάλλος ὑπουργός, «ἀπέθανεν ὡς ἥρως» ἀντιμετωπίζων τὸν ἔχθρον, ἀφοβος καὶ ἀλλό— νητος, δεῖξις τῶν εὐγενῶν προγόνων του, οἱ δποίοι, στρατιῶται, ἥγνησαν τὸν φόβον.»

‘Η σκηνή, ἡ δποία ἔξετυλίχθη πλησίον τῆς αλίνης τοῦ νοσηλευτηρίου, ὑπῆρξεν ἀκόμη γαληνιωτέρα μάχης. Ἐνεθύμιζε τὴν ἀλλήν ἔκεινην, τὴν δποίαν εἰδον αἱ Ἀθῆναι πρὸ δισχιλίων ἐτῶν, δταν οἱ μαθηταὶ ἀλλού ὑπερόχου Ἀθηναίου παρηκολούθουν δακρύνοντες τὸν ἥλιον νὰ χρυσώνη μὲ τὰς τελευταίας ἀκτίνας του τὰ ἀκρωτήρια τοῦ ναοῦ τῆς Παρθένου, ὡραν μοιραίαν τοῦ παντοτεινοῦ χωρισμοῦ. ‘Οπως δ Σωκράτης, καὶ ὁ Μωρεὰς διελέγετο πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν περὶ τῶν μεγάλων διδαγμάτων, τὰ δποία παρέχει ἡ λατρεία τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ καλοῦ εἰς τὸν βίον. Καὶ ὡς ἔκεινος ἡδύνατο νὰ καυχηθῇ, δτι κοιμήσας τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ ἰδίου τῆς κόσμου, διὰ σωφροσύνης, δικαιοσύνης, ἀνδρείας, ἔλευθερίας καὶ ἀληθείας, ἐπερίμενεν ἀτάραχος τὴν πρὸς τὸν Ἀδην πορείαν, δταν ἡ Εἰμαριμένη τὸν ἔκάλεσεν¹.

Ἐξῆτησε νὰ μείνῃ μόνος μὲ τὸν νεανικόν του φίλον, τὸν Μπαρόες, καὶ ἔκει εἰς μίαν ἔξομολόγησιν ὑπερτάτην, διεπύπωσε μὲ ὀλίγας λέξεις,

¹ Πλάτωνος: Φαίδων LXIII.

τὸ αἰσθητικὸν δόγμα τῆς ζωῆς του. ‘Οχι δπως ἐσάλπισεν αὐτὸς εἰς τὸν ἀλαλητὸν τῆς μάχης καὶ τὴν ὅχλοβοήν τοῦ ἀγάνων, ἀλλ’ δπως τοῦ τὸ δεῖδαξεν ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ φραίου ἡ γαλήνιος ἐπίγνωσις.

— Δὲν ὑπάρχουν εἰπε, κλασικοὶ καὶ ρομαντικοί. ‘Ολα αὐτὰ εἶναι ἀνοησίαι. Λυποῦμαι δτι δὲν εἶμαι τώρα καλλίτερος διὰ νὰ σου τὸ ἀναπτύξω! ...

— Θέλω φῶς καὶ ἀνθη, ὑπῆρξεν αἱ τελευταία λέξεις τοῦ Μωρεάς — ως εἰς ὅπτασίαν πλέον, σχεδὸν ὑπερκόσμιον καὶ ὀλως πνευματικήν, τῆς προσφιλούς γενεθλίου γῆς, τὴν δποίαν λούει τὸ ἀπερθόν φῶς καὶ στολίζουν ὡραῖα τὰ ἀνθη. Αἱ πατρῷαι Μοῦσαι καὶ Χάριτες τὰ ἔφεραν νοερῶς, ἀπὸ μακράν, εἰς τὴν κλίνην τῆς ἥρεμου ἀγωνίας τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ τελευταία του λέξις ὑπῆρξε σύμβολον τοῦ ἔργου του. Φῶς γαλήνιον αὐγάζει τὴν κλασικὴν εὐγραμμίαν του καὶ τὰ ἀνθη πλέκονται πέριξ τῶν κιόνων αὐτοῦ, ποῦ ὑψώνονται σεμνοὶ εἰς τὸ κυανοῦν, πότε φαιδρὰ ως τὰ ρόδα καὶ αἱ ἀνεμῶναι, πότε πενθιμα ως οἱ ἀσφόδελοι καὶ τὰ ἵα.

Ἐκεῖνος, δτις ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ως ἀρχαῖος Ἑλλην, ἥθελησε καὶ πέραν τοῦ τάφου του νὰ μείνῃ Ἑλλην. Ἀφῆκε τὴν παραγγελίαν νὰ καῇ δ νεκρός του — καπνὸς ἐκ τῆς φλογός, δπως καὶ ἡ ζωὴ του¹, κατὰ τὸ περίφημον ποίημά του. Καὶ ἔνθη τὸ σῶμα, δπου κατέκησε τόση ποίησις, τόσος ἰδανισμός, τόσον βαθὺ τὸ αἰσθημα τῆς Ἑλλάδος, παρεδίδετο εἰς τὰς ὀγνιστικὰς φλόγας, στίχοι τῆς Ἰφιγενείας ἐψάλλοντο. Μετ’ ὀλίγον μία τεφροδόχος καλπη ἐδέχετο δτι ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ ποιητοῦ. Δὲν ὑπάρχει τάφος διὰ νὰ χαραχθοῦν ἐπ’ αὐτοῦ οἱ ἴδιοι του στίχοι, τοὺς δποίους δ Παλαμᾶς μετέφρασε μὲ τόσον αἰσθημα:

«Κόψε τὰ μύρτα τὰ λευκὰ ἀπὸ τὰ περιβόλια τῆς Ἀθῆνας — ἀπὸ τὴ Νίμη τὸ γιασεμὶ — Στὴ Λίλλη καὶ στὸ Παρίσι θεοίστε τὰ περίφημα τὰ ρόδα — ἀπὸ τὶς γαλανὲς τὶς Μαρτίγκες πηγανετε νὰ πάρετε ἀκόμη ὅλη τὴ χλωρίδα τὴ λιμνόχαρη, γιὰ νὰ μοῦ πλέξετε, φύλοι, τὸ στεφάνι, ποῦ μὲ στολίζει καὶ μὲ φυλάσσει ἀπὸ τὸν καιρό». *

‘Η πένθιμος καλπη τὸν ἀντικαθιστᾶ καὶ ἐπ’ αὐτῆς τὸ ἱὸν τῆς ἀττικῆς γῆς, «στολίδι τοῦ ὡροῦ θανάτου ἡ τῆς φλογερᾶς ἀγάπτης», θὰ λαξευθῇ μᾶλλον ἡ τὸ ρομανικὸν ρόδον. Ἐφημέρως εἰσέ-

¹ Ιδοὺ τὸ ποίημα αὐτό, κατ’ εὔστοχον μετάφρασιν: ‘Ω ἐσύ τοῦ αἰθέρος σύντροφε, ἀδιάφορες καπνέ, Λέω πᾶς σου μοιάζω λέγο. Εἶνε ἡ ζωὴ σου μᾶς στιγμῆς, ἀφανισμένη ἔμε, Μὰ ἀπ’ τὴ φωτιάν, δπως ἐσύ, κινάω ἀργά νὰ φύγω. Ω! γιὰ νὰ ζήσῃ ὅ δ ἀνθρώπος τὰ γόνατά του ἀς λυνῶν. Καὶ στάχτη ὅλο ἀς μαζώνη. Εμεὶς οἱ δυὸς ἀσυγκίνητοι, κατνέ μου, ἀς ὀνειροῦμε. Ψηλὰ ν’ ἀφανιστοῦμε!

Μετέφρασε: ΘΡΑΣ. ΖΑΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

πνευσε τὴν εὑωδίαν αὐτοῦ, ἔνθη τὸ ποθεινὸν ἐκείνου ἀρωμα γεμίζει διὰ παντὸς δλόκληρον τὸ ἔργον του. Ἀλλὰ δὲν θὰ φαντίσωμεν μὲ κοινὰ δάκρυα τὴν δλίγην αὐτὴν σποδόν, τόσον ἀπλῆν καὶ λιτῆν, δσον καὶ αἱ Στροφαί. ‘Ας τὴν φέρωμεν μᾶλλον μίαν ἥμεραν φθινοπώρου, πενθήμαρη πεπλοῦσαν τὸν Υμηττόν, εἰς τὴν κορυφήν του, καὶ ἔκει ἀς τὴν σκορπίσωμεν, εἰς τὰς φιτάς τῆς ἀττικῆς αύρας, φερούσας τὴν θνήσκουσαν ψυχὴν τῶν ροδοδαφνῶν τοῦ Πλισσοῦ.

Δ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

JEAN MORÉAS

ΕΡΙΦΥΛΗ

‘Ακολουθώντας τὸ σοφὸ τὸ πάτημα — τοῦ Μαντουανοῦ ποὺ μ’ ἔθρεψε περίφημος μὲ τὴ χάρη του, — μέσ’ ἀπὸ τὴ Στύγα τὴ μισητὴ κι ἀπὸ τὸν ἀχόρταγο τὸν Ἀχέροντα, — Εριφύλη, νά με στοῦ μαύρου Τάρταρου τὰ βάθη. — Μή με καταφονᾶς, χαριτωμένη Σκιά, κάψε — στὰ μάτια μου μπροστὰ τὸν παλιὸ καημό σου, — στάλαξε τὰ δάκρυα σου μέσα στὴ σκέψη μου τὴν εὐλαβητική, — σὰν τάχριβὸ τὸ μπάσαλμο μέσ’ στὴν καθάρια ύδρια.

«Ομοια μὲ τὸν ἀνάλαφρο τὸν ἄνεμο — τρέχω — ἀπὸ τότε ποὺ τὸ παράτησε ἡ ζωὴ — τὸ κορμί μου. — Μὰ τοῦ κορμιοῦ τὸ μόλεμα καὶ τὰ δεινὰ — θάνατος δὲν τὰ σβύνει.

«Ἀκού λοιπόν. Η ἔγνοια — τοῦ χρυσοῦ στολιδιοῦ — δὲ μὲ νίκησε καθὼς τὸ διηγηθήκανε — στόματα πλανεμένα. — Μὲ νίκησε ἡ ξανθόμαλλη Ἀφροδίτη — θεὰ τροπαιοφόρα.

‘Ο ἀντρας μου εἶταν ἥρωας — βλαστάρι τοῦ Οἰκλέα. — Τὸ κουπὶ τραβοῦσε μέσα στὴν Ἀργώ — πλαΐ πλαΐ μὲ τὸ Θησέα. — Τοῦ ἑκηβόλου Φοίβου Ἀπόλλωνα — εἶτανε μάντης. — Ομως δασά, τραχιὰ τὰ γένεια του — στὸ πρόσωπό του ἐπάνω. — Κι δ ἄλλος δταν ἥρθε, — πῶς ἀνθίζε απὸ νιάτα! — Στὰ μάγουλά του μόλις ἀρχίζε καὶ χάραζε τὸ ξανθὸ χνούδι. — Τὴν ψυχὴ δὲν τὴ μεθῆ τὸ δργανό — τὸ Βερεκυντιανό — καθὼς μεθοῦσε ἡ φωνή του κάθε φορὰ ποὺ μοῦ ἔλεγε: — Νὰ σὲ φυλᾶν οἱ θεοί, εὐγενικὴ δέσποινα! — Κ’ ἔννοιωσα τότε τὴ ντροπή μου — σὰν τὸ πεσμένο φύλλο, — σὰν τὴ γοργὴ τὸν πόδιο μου — μανία τοῦ Βορρᾶ.

«Ω νιάτα! εἶναι τὰ χέρια σας — σὰν τὸν κισσὸ στὸ δέντρο γῦρο! — Μὰ τὰ γεράματ’, ἀλλοίμονο! — εἰν’ ἔνα πλῆθος ίσκιοι χαμένοι!»

Εἶτε καὶ σώπασε σὰ νὰ τῆς ἔλειψε τὸ θάρρος. — Σὰν τάλογο τὸ ἀνυπόταχτο ποὺ ὑποψιάζεται, — ἡ μνήμη σου ποδίζει, φάντασμα τρομασμένο, — κι ἀπὸ τὸ στόμα σου ποτὲ κανεὶς δὲ θὰ φρικήσῃ — πῶς ἔνα σου παιδί, πιστεύοντας πῶς θὰ ἔκδικηθῇ τὸν ἔρωτα σου τὸν ἔνοχο, — τὴ μόλεψε μὲ τὸ αἷμα σου τὴ γῆ τὴν τροφοδότρα. — Στοῦ ἀλύπητου Μίνωα καὶ στοῦ Αἰακοῦ τὰ παλάτια, — Γυναίκα, δὲν τὸ χαίρεσαι πιὰ τὸ φυαρτὸ κορμί σου, — τὰ μάτια σου τὰ δλόφωτα, τὰ φουντωτὰ μαλλιά σου, — χαρεὶς τοῦ ζαΐδιου, τάφροιτα σου τὰ χέρια. — Τώρα ἡ θεία τρυφερὴ ἀγάπη — τοῦ

κάνου θάγωνίζοταν νὰ σὲ σφιχταγκαλιάσῃ. — "Ομως γιὰ τὸν Ἀλκαίονα τὸ μητροχτόνο — ἀκόμα εἶναι χεροπιαστὸ τὸ ἀπατηλὸ εἴδωλο σου. — "Ομοια χτυπᾷ τὸ σίδερο πομμένο πρινάρι — μέσα στὸ δάσος τὸ βαθὺ γιὰ νὰ κάμῃ τὸ ἀλέτρι.

Ἄλλοιμονο! θνητοί, μακριά, σὰν ἀπὸ κακὸ λιμάνι, — ἀπ' δσα ἔγνοια φιλόδοξη δολερὰ δρμηνεύει, — δτι καὶ ἡ τύχη ἀλλάζει, καὶ ἡ προσδοκία ἀβέβαιη, — δταν κανεὶς τραβᾶ πέρα κι ἀπ' δτι πρέπει. — Συνετὴ θέληση καρδιᾶς ποὺ δὲν τὴν κυριεύει τίποτε, — σὰν τὸ ἄρμα ἀπὸ τὸ δέξιο κυβερνημένο χέρι. — Μὰ ὁ τυφλωμένος ὁ θυμὸς σὰν ἀστόχαστος ταῦρος, — συχνὰ δὲν πιτυχαίνει τὸ σκοπό, καὶ τινάζετ' ἔξω.

Μοῦσα μου, ἀς τάφήσουμε, τὸ ποτάμι καὶ τοὺς κάμπους τούτους — καὶ τὸν Πλούτωνα καὶ τὶς ἀδερφάδες ποὺ κανεὶς δὲν τολμᾶ νὰ τὶς ὀνομάσῃ, — κι ἀς πάγι πιὰ τὶς συντρόφισσες νὰ ξαναβρεῖ ἡ Σκιά, — ἐκεῖνες ποὺ πεθάναν ἀπὸ ἀγάπη.

Βλέπω τὴ Φαιόδρα θλιβερή, μαζὶ ἔνοχη καὶ ἀθώα, — τὴ Μύρρα ποὺ τὴν ἔλιωσεν δ βδελυρός τῆς πόθος, — ἀπὸ ὀλέθρου προμήνυμα τὴν Ἀγλαυρο χαμένη, — τὸ Μακαρέα μαζὶ ἀδερφή, γυναίκα, τὴν Κανάκη, — τῆς Λήμνος τὴ βασιλισσα τὴν καρδιοφλογισμένη — γιὰ τὸν Ἰάσονα ἀπίστο, τὸν ἀτρομο Ἀργοναύτη, — τὴ Λαοδάμεια, τὴν Ἡρώ, Ἐρμιόνη κ' Ἐυρυδίκη, — τὴν Κυδίπτη ποὺ πιάστηκε σὲ κάποια ἀπαίσια βρόχια, — τὴν τρυφερὴ τὴν Πρόκριδα ποὺ τὴν Αὔγη ζηλεύει, — τὴν Ὑπερμνήστρα, τὴν Εὐάδη, τὴ Φυλλίδα ἀκόμα, — καὶ τὴ Διδὸ τὴ συνετὴ ποὺ τὴν παράτησε, — γιὰ νὰ ὑπακούσῃ στοὺς θεοὺς θεοσεβῆς ὁ Αἰνείας.

Πῶς λυπητερὰ σαλεύει, τὶ γλυκὰ ποὺ ἀναστενάζει — τῶν κατατρεμένων ἵσκιων τὸ θαμπτὸ μελίσσι — σά, γλυκόπικρα, θυμᾶται τὰ παλιὰ τὰ βάσανα! — ἔτσι κ' ἔνα ὄρατο βράδι, μέσα στὴν πεδιάδα, — τὸ κλαδὶ τὸ χτυπημένο ἀπὸ χλιαρὸ ἔνα φύσημα!

Ἄρμονικὲ Βιργίλιε, τῆς Μάντουας τιμὴ μεγάλη, — καθὼς τὸ φέμα τὸ ἥσυχο στὸ πέρασμά του — βοηθῷ, τρέφει τὰ νιόφυτα νοτίζοντάς τα, — ἔτσι ἡ σοφὴ φωνὴ τοῦ πλήχτρου σου — χυμένη μέσα στοὺς καιρούς, — τὴν ἀρετὴ τὸνώνει τῶν ἀκέριων. — Κ' ἐσύ ποὺ τὸ κατόρθωσες, Δάντη, σὰν τοὺς ἀρχαίους, — νὰ μεγαλώσῃς τὴν ὀδύνατην ὄρμὴ τῆς Γοτθικῆς σου Μούσας, — τόσο τὴν εἶχες τὴν καρδιὰ γιομάτη ἀπὸ τὴν Καλλιόπη, — μὲ τὰ γλυκά, μὲ τὰ βαθιά, τὰ θεῖα σου τὰ τραγούδια — τοὺς Παρνασσοῦ ἰεροῦ τρανοῦ τὶς δυὸ κορφὲς ἀνέβης — τῆς χοιστιανῆς παράδεισος νᾶβροης ἔκει τὸ δρόμο. — Ἀγαπημένοι μου δασκάλοι, στὰ μαθήματά σας, — ὑπάκουος, τόλμησα φωνὴ νὰ δώσω στὴ σκιὰ τῆς Ἐριφύλης. — Ἀμποτε κι ὁ Ἀπόλλωνας ὁ πολυδιξασμένος — νάνάβῃ τὴ μανία μου ξαφνικὰ κάθε φορὰ ποὺ λαγγεύει — καὶ γιὰ τοὺς δυό σας νὰ ταιριάζω στὴ γαλλικὴ κινθάρα ἐπάνω — τὰ λόγια ποὺ εἶπε μέσα ἔκει στὴν Πολιτεία τοῦ Θρήνου — μὲ μίλημα τοσκανικό, τοὺς πὸ γέρου δ πὸ νέος:

«Πατέρες, ξακουστοὶ σοφοί, τῆς ποίησης κολυμπῆμες, — φῶς καὶ στολίδι τῶν ψαλτῶν τῶν ἄλλων, — στηρίχτε τὸν ἀδύνατο, κι ἀς μοῦ λογαριαστῇ — κι ὁ πόθος ποὺ νάποζητῷ τὰ ἔργα σας μὲ κάνει.»

Μετάφρ. Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

·Ωμένα, ἀνθρώπινη καρδιὰ καὶ ἀνθρώπω πίστη, Ποὺ θάμπωσαν τὰ μάτια σου ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ φῶτα. Τὸ πῶς φωτίζει μέσα μου ποτέ σου δὲν θὰ μάθης. Ο Ἱσκιος, ποὺ τὸ φύλλωμα τοῦ δρόμου αντοῦ μοῦ ωρίγνει.

★

Νοιῶθω τοὺς ἥχους σου, δ φωνὴ κυρηναϊκὴ ποὺ ἔχουν Μιὰν ὑπεράνθρωπη ἔννοια.

Κι ἀπὸ τὰ χέρια μου νερὰ τῆς Κασταλίας τρέχουν Καθάρια κρυσταλλένια.

Καὶ σεῖς μοῦ ἥσταν μιὰ φορά, Μοῦσες, πιοτὸ γενναῖο Θεομὸ καὶ εὐωδιασμένο.

Τώρα ἡ ψυχὴ μου κοίτεται σὰ λειψανο ὠραῖο Μές στ' ἄνθη σας θαμένο.

(«Στροφὲς») Μετάφρ. ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

... Στόμα, πολὺ γλυκύτερο καὶ ἀπὸ τὸ μέλι ἀκόμα Σ' τὰ βάθη τῆς κυψέλης συναγμένο,

Πιὸ ἀλικο ἀπ' τὸν μήκωνα ποὺ ἔπειροβάλλει, δ στόμα!

·Ανάμεσα σὲ κάπιτο χλοησμένο,

Σμῆξε τὰ χειλὶ σου γλυκὰ μὲ τὸ δικό μου στόμα Τρελλός νὰ γίνω ἀκόμα!

Κ' ἔτσι, ἀγάπη μου ἐσύ, στερνὴ μές' τὴν καρδιά μου, Παιρνοντας δροῦ καὶ βουνὰ γιὰ σένα

Θὰ φτάσω σέρνοντας μαζὶ τὰ ἔρωτικὰ ὅνειρά μου Σ' τὴν ἀκρη τοῦ χειμάρρου, ὀψημένα!

Κ' ἔκει μ' ἔνα μου πήδημα νὰ βυθισθῶ στὴ λήθη Μ' ὄλο τὸν κρύφιο τὸ κοημὸ ποὺ μ' ἀναψες στὰ

(«Στὴν Δέσποινά μου» — Ποιμενικὲς Ἀλληγορίες) [στήθη...]

Μετάφρ. ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ

·Οταν μέσα στὸν ἄνεμο καὶ μέσ' στὴ νύχτα θὲ νάρθω Στὸν ἔρμο βράχο νὰ καθήσω, Ποὺ καὶ τοὺς χτύπους τῆς καρδιᾶς ἔκει θὰ λησμονήσω Καὶ σένα μόνο θὰ γροικῶ,

Δὲ θὰ συν φτάσῃ, Όκεανέ, μὲ λίγον ὀλαφρὸν ἀφρὸν Τὸ πρόσωπό μου νὰ δροσίσῃς.

Μ' ἔνα μεγάλο χτύπημα τοῦ κύματός σου ξαφνικό Θὰ πάρῃς με στὴν πίκρα σου καὶ θὰ μ' ἀποκοιμήσῃς.

(«Στροφὲς») Μετάφρ. Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Ποτὲ μὴν πῆς: εἶναι ἡ ζωὴ χαρὰ καὶ γιορτασμός, Ετοι μιλάει μιὰν ἀσοφὴ ψυχὴ καὶ τιποτένια.

Μ' ἀκόμα πιότερο μὴν πῆς: ἀτέλιωτος καημός, Γιατὶ θὰ νάσαι ὁ ἀτολμὸς ποὺ δὲ βαστᾷ τὴν ἔννοια.

Γέλα καθὼς τὴν ἀνοίξη σαλεύουν τὰ κλαριά, Καὶ σὰν τάγροι στέναζε καὶ σὰν τὸ κῦμα μοίρου, Κάθε χαρὰ δοκίμασε καὶ κάθε συφορά Κ' ὑστερα πές: εἶναι πολύ, κ' Ἱσκιος ἔνδος ὀνείρου. («Στροφὲς») Μετάφρ. ΛΕΑΝΤΡΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Κισσέ, ποὺ μὲ βουκολικὴ χάρη καὶ ἀπλὴ στολίζεις τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων δὲν φύγη, καὶ στὸν παλιὸ τὸν πλάτανο, τὸ μάγιο μοῦ χαρίζεις, ποὺ ἡ ἀγκαλιά σου πνίγει.

·Ομως, κισσὲ ὀλοσκότεινε, προπάντων σ' ἀγαπῶ σὲ κάποια κρήη κρεμασμένο, καὶ τὸ νερὸν ἀφίνοντας νὰ φέγγι θρηνητικό, στὸ μάρμαρο δεξαμενῆς ποὺ ἔχει ὁ καιρὸς φαΐσιένο.

(«Στροφὲς») Μετάφρ. ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Εργα τοῦ Μωρεᾶς ἀνέκδοτα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Variations sur la vie et les livres, ποὺ θὰ βγῆ σε λίγες ἡμέρες, εἶνε, τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ Φιλοκήτη καὶ Αἴαντα ποὺ θὰ γράψῃ τὸν πρόλογό τους δ Barrès, καὶ ποὺ θάργησουν

νὰ τυπωθοῦν, Ἐργα καὶ ἡμέρες ποιητῶν, ποὺ θὰ τυπωθῇ ἀμέσως ὑστερα ἀπὸ τὶς Variations,

δυὸ τούλαχιστο τόμοι Κριτικῶν μελετῶν καὶ

σημειώσεων καὶ μικρὰ ἀριστουργηματικὰ διηγήματα ἐπιγραφόμενα Μετὰ τὸ Δεκαήμερο, συνέχεια τῆς ἀθανασίας τοῦ Βοκακίου.

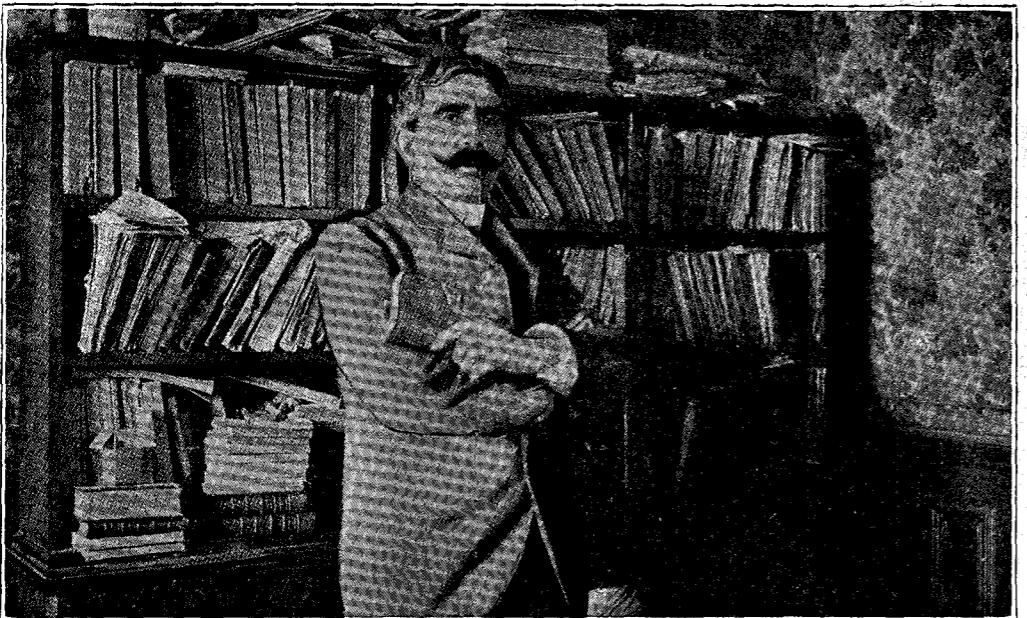
Τὸ γραφεῖο τοῦ Μωρεᾶς θὰ μεταφερθῇ ὀλόκληρο στὸ M. Barrès, δ ποιοῖς κατὰ τὴ δια-

ργο του.

Ο Barrès στὴν ἐρώτηση μοι, διν θὰ κάμη χρῆσις αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, μοῦ ἀπάντησε:

— Μὰ ξέρετε τίποτε τοῦ Μωρεᾶς ποὺ νὰ μὴν εἶνε τέλειο; Κι αὐτὸ ἀκόμα, νὰ μοῦ δίνῃ τέτοια ἔξουσία, δὲ χαρακτηρίζει τὴν τελειότητά του; ... Σκεφθῆτε τὶ σημαίνει αὐτό...

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ο ΖΑΝ ΜΟΡΕΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΟΥ

ΠΑΡΑΜΥΣΙ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΓΑΛΛΙΑΣ — ΤΟ ΠΟΥΛΙ ΚΑΙ Ο ΧΩΡΙΑΤΗΣ

Είναι μιά φορά, στά παλιά - παλιά τά χρόνια, ένας πλούσιος χωριάτης, πού είχε δικά του άμετρητα χωράφια, δάση και ποτάμια. Κι από τάλλα τάγαθα, είχε δσα θέλετε' κ' είχε κ' ένα καστέλλι δπου δεν είχε ταίρι σ' δλη τήν οίκουμένη, και τόσο θαμαστό, πού νά σας τό ίστορούσα θά φαινόταν παραμύθι.

Δεν πιστεύω ποτέ νά ξαναχτίσουνε τέτοιο πυργοκάστελλο, ούτε τόσον πλούσιο πύργο. Ένα ποτάμι τό περικύλωνε, και τό περβόλι, άτιμητο περβόλι, πλήθος είχε τά φυτά, σπάνια και ώραια.

Δεν είτανε κανείς λιγόμυναλος, μά πολὺ έξυπνος ίππότης, έκεινος πού σοφίστηκε νά τό σιάχη έτσι δμορφα.

Ύστερα άπό τόν κύρη, πήρε τό χτήμα δ γιδς ιληρονομιά, κι αυτός τό πούλησε σε κεῖνον τό χωριάτη. Έτσι πήγε, άπό χέρι σε χέρι: και βέβαια, μέ τονς κακούς τονς ιληρονόμους, πάνε στάναθεμα κάστρα και πολιτείες.

Ποῦ νά τά πῶ και νά τά δνοματίσω δλα τά βότανα ποῦ βλαστολογούσανε στόν δμορφο τόν κήπο άληθινά δμως τά ρόδα και τά λογής λογής λουλούδια σκόρπιζαν έκει τήν εύωδια τους τή γλυκειά, κ' είχανε τάρωματα τόση δύναμη και χάρη, πού ένας άρωστος και πιασμένος, κοιτάμενος στή σέντια, έφτανε νά περάση μιά

και μόνη βραδυά στόν κήπο, για νά φύγη τό πρώι γερός και γιατρεμένος.

Τά λειβάδια είτανε τόσον δμαλά, πού δεν έκανε τό χόρτο ούτ' άπάνω ούτε κάτω. Τά δέντρα ζοια και ψηλά, κάνανε καρπό, χειμώνα - καλοκαίρι.

Τέλος πάντων, πρέπει νά ξέρετε πώς δλα σε κείνο τό περβόλι, είτανε καμωμένα μέ τά μαγικά.

Καταμεσής μιά βρύση, μέ γάργαρο και ίγιεινό νερό, άναβρυνε άναβρυνετας. Τήν ήσιωνανε τά δμορφότερα δεντρά, κ' είτανε τά κλώνια τους μέ τόσο τέλεια τέχνη βαλμένα, ώστε και τίς μεγαλήτερες μέρες τού καλοκαιριού, δεν τά περνούσε δ' ήλιος. Και δεν είτανε στόν κόσμο άνεμική και μπόρα, μ' δση δύναμη κι δάν είχαν, άξιες νά μαδήσουνε τά φύλλα ή νά ξεκολλήσουνε τή φλούδα άπό κεῖνα τά δέντρα.

Έκει μέσα, σ' έναν πεύκον δπου ψήλωνε μέ χάρη, ένα πουλί έρχόταν και λαλούσε, δυδ φορές τή μέρα: τό πωαί, κ' ύστερα τό βράδυ.

Πῶς νά μιλήσω γιά κεῖνο τό έξαίσιο πουλί, δίχως νάστοχήσω τίποτα; Θά πῶ μονάχα πώς είτανε πιό μικρό παρά δ σπουργίτης και πιό μεγάλο παρά τό τρυποκάρυδο, και πώς λαλούσε τόσο καλά, πού ξεπερνούσε τή γαλιάνδρα και τάχδονι. Γιατί, βέβαια, είτανε στίς ρίμες και στά λιανοτράγουδα πιό διαβασμένο παρά κάθε

παιγνιδιάτορα τής άρπας ή τής λύρας. Και τό τραγούδι του είχε τή χάρη νά διώχηγη τόν πόνο άπ' τόν κακοτυχισμένο, και νά κάνη τόν άσπρο μάλλη γέρο νά θαρρητή πώς ξαναγινόταν νιό παληκαράκι και δξιος νάρεση.

Πρέπει νά μάθετε άκουη πώς τά γλυκολαήματα τού πουλιού είτανε πού συντηρούσανε στό περβόλι τό πλούτος και τήν δμοοφιά του. Γιατί άπ' τό τραγούδι γεννιούνται οι έρωτες πού κάνουν και προκόπιουν τάνθη και τά δέντρα.

"Ας μήν ξανάρθη τό πουλί, και τό περβόλι θά μαραθή κ' ή βρύση θά στερεόψη!

"Ο χωριάτης είχε συνήθειο νάρχεται κάθε μέρα νάκονή τό πουλί. "Ενα πωαί, ήρθε νά πλύνη τό πρόσωπό του στή βρύση, και τό πουλί, πού είτανε ψηλά στόν πεύκον άπάνω, άρχιζε νά τραγουδάει ένα σκοπό πολὺ διασκεδαστικό και γεμάτο διδαχές.

Τό πουλί έλεγε στή δική του γλώσσα:

"Ακούστε μου δλοι τό τραγούδι, νιοί, ιληριοί και λαικοί, δσοι δουλεύετε σε άγαπη, και δσοι στόν πόνο είστε πιστοί.

"Ακούστε με και σεις κοπέλλες, τρισεύγενες και πανωραΐες!

Νά κάνετε τήν προσευχή σας και τού Θεού τίς έντολές.

Συγχά - πυκνά νά λειτουργίσετε σε μοναστήρια κ' έκκλησιές.

γιατί δποιος πάει στήν έκκλησία, ποτέ δεν πέφτει σε άμαρτια.

Και βάλτε το καλό στό νοῦ σας: έχουν μιά γνώμη Θεός και Αγάπη.

"Ο Θεός τή Φρόνησης άγαπη, κ' ή Αγάπη δέν τήν άφηφε.

"Επαρση, Ψέμα, δ Θεός τά δχτρεύεται, κ' ή Αγάπη στήν Άλιθεια χάρεται.

Τιμή κ' Ένγένεια στρέγει δ Θεός, κ' ή Αγάπη δέν τούς είναι δχτρός.

"Ετσι τραγουδούσε τό πουλί, και άμα είδε, καθισμένο κάτω στό δέντρο, τό χωριάτη πού άκουσε, άρχισε νά τραγουδάει μέ άλλο ύφος:

"Ω φυάκι, κράτα τή ροή, καστέλλι, πύργοι, σωμαστήτε, άνθη και δέντρο, μαραθήτε, σαπίσετε άγουροι και πρόποι.

Πρώτα στής ήσιερές βραγιές έρχονταν Νιοί και Κοπέλλιές,

κ' ενφρατίσουνταν μέ τούς σκοπούς μου, κ' είταν ή άγαπη τους άγαπη,

κ' είταν άπλογεροι περίσσια, μ' ενγένεια και μ' άντερευσύνη δοξάζανε τήν Ιππωσύνη.

"Άλοι μου! άχορταγος χωριάτης, πού έχει Θεό τον τά φλουριά,

τώρα μ' άκουε δσο τό δρέσει.

Γιά νά πληθαίνη τους ή άγαπη έκεινοι έρχονταν νά μ' άκουσουν κι αυτός μόνο γιά νά γλεντάρη, νά τρω και νά μεθοκοπάρη.

"Αμα είπε τά λόγια τούτα, πέταξε τό πουλί. Ο χωριάτης διαλογίζεται πώς, άν μπορέσῃ

και τό πιάση, θά τό πουλήση, βέβαια, σε καλή τιμή και, άνισως και δεν τό πουλήση, θά τό βάλη στό κλουσβί, νά κελαϊδή μέρα και ωχτα.

Ψάχνει και μηχανεύεται τόσο πού βρίσκει τά κλαδιά, δπου συχνότερα πάει και κουνιάζει τό πουλί.

Και τότε προετοιμάζει μιά θελειά, και τή στήνει μέ προσοχή στό δέντρο.

Τό βράδυ, άμα τό πουλί ξαναρθρεί νά κουνιάζει στόν πεύκο, πιάστηκε στά βρόχια. Και δ σιχαμερός χωριάτης άνεβαίνει άμεσως και τάρπαζει.

— Τό χωριάτη δποιος δουλεύει τέτοια πλευρωμή θά λάβη, κάνει τό πουλί. Δεν έχεις δμως νά κερδήσης τίποτα, γιατί μεγάλη δε θάναι ή ξαγορά μουν.

— Τραγουδούσες γιά τό κέφι σου, κάνει δ χωριάτης, θά τραγουδάς τώρα γιά μένα.

— Μού φαίνεται πώς περπατεῖς σε στράτα πού δεν έχεις, κάνει τό πουλί. Είχα έγω στή διάθεσή μου κάμπους και λαγγάδια, ποτάμια και λειβάδια, και τώρα θά μέ βάλουνε μέσα σ' ένα κλουσβί, δπου θά μού δίνουνε νά τρώγω, δπως στούς φυλακωμένους. "Αφησέ με νά φύγω, καλέ μουν και γλυκέ μουν, γιατί ποτέ μου δε θά τραγουδήσω δσο είμαι στή σπλαβιά.

— Μά τήν πίστη μουν, λέει δ χωριάτης, θά σε φάω.

— Θά κάνης φτωχικό προσφάγι, λέει τό πουλί, γιατί είμαι άπαχο και μικρό. "Αφησέ με νά πηγάνω θά κάνης κρῆμα δίχως δφελος, άνισως μέ σκωτώσης.

— Μά τήν πίστη μουν, τού κάπου κάνεις τά λόγια σου, και δσο μέ παρακαλᾶς, λιγώτερα θά κάμω.

— Βέβαια, λέει τό πουλί, σωστά και δπως ή τάξη τό άπαχτε πολλές φορες άκουσαμε νά λένε: δ γλυκός δ λόγος ξυνίζει τό χωριάτη. Μάλιστα δμως παροιμία μας μαθαίνει δτι κι αυτός στό ίντερο κάνει τήν άναγκη φιλοτιμία. "Ακουσέ με, άνισως και μ' άφησης νά φύγω, θά σού μάθω τρία ηρτά, πού κανείς άπ' τή γενιά σου δεν τά ήξερε ποτέ. Και θά μπορέσης άπ' αυτά μεγάλο νάχης δφελος.

— Άνισως κ' έλμουν βέβαιος γι' αυτό, λέει δ χωριάτης, θάκανα στή στιγμή αυτό πού μού ζητάς.

— Στήν πίστη μουν, λέει τό πουλί, δε σού λέω ψέματα.

Ο χωριάτης άνοιγει τό χέρι και τό άφηνει νά φύγη.

Πετάει τό πουλί και πάει και κάθεται στό δέντρο. Είτανε σε κάκη κατάσταση και μέ τά φτερά του άναφρικασμένα, γιατί τό κακομεταχειρίστηκε δ χωριάτης. Μέ τή μύτη του άρχισε νά γυαλίζη τά φτερά του δσο καλήτερα μπορούσε.

"Αν έρωτάτε γιά τό χωριάτη, αυτός δεν έβλεπε τήν όρα ποτέ νάκοντη τά τρία ηρτά.

— Χωριάτη χωριάτη τοῦ είπε τὸ πουλὶ περιγέλωντας, ἀκούσε, καὶ ἀν εἴσαι ἄξιος νὰ καταλήψῃς, θὰ μάθης μιὰ μεγάλη ἀλήθεια: δοῦ ἀκοῦς, μῆρ τὰ πιστεύης ὅλα.

Ο χωριάτης σουφρώνει ἀπὸ τὸ θυμὸν τὴν μύτην του καὶ λέει:

— Ἀμὲν τέξερα ἐγὼ αὐτό.

— Φίλε μου, τοῦ κάνει τὸ πουλί, βάλε το καλὰ στὸ νοῦ σου, καὶ πρόσεξε μὴν τὸ ἔχασσης.

— Ἀχ! τοῦ κάνει ὁ χωριάτης, νὰ μποροῦσα νὰ σὲ ἔαναπιάσω ἄλλη μιὰ φορά, δὲ θάναγελοῦσες ὑστερα κανένα πιὰ ἐσύν.

— Ἀστράπητά, τοῦ κάνει τὸ πουλί, καὶ ἀκούσε τοῦτο, ποὺ εἶναι καλὸς γιὰ νὰ τὸ ἔρθῃς: μὴ λυπᾶσαι ποὺ δὲν ἔχεις ὅτι ποτὲ δὲν εἶχες.

— Μοῦ ἔταξες στὴν τιμὴν σου, νὰ μοῦ μάθῃς τοῖα οργάπα ποὺ κανεὶς ἀπὸ τὴν γενιά μου δὲν τὰ ἔξερε ποτέ. Καὶ κάθεσαι καὶ μὲν ἀραδιάζεις ὅτι κάθε ἀνθρωπός έχει καὶ καλοξέρει. Τὸ βλέπω τῶρα, μὲ γέλασες δίχως καμιὰ ντροπή.

Καὶ τὸ πουλὶ τοῦ ἀποκρίνεται:

— Θέλεις νὰ σου τὰ ἔαναπιᾶ; Πολὺ φοβοῦμαι μὴν τὸ ἔχασσης.

— Τὰ ἔρωτα καλήτερα ἀπὸ σένα, τοῦ κάνει ὁ χωριάτης, δὲν εἶμαι τόσο ἀγράμματος, δσο θαρρεῖς. Μὰ τώρα μοῦ ἔεργες, καὶ μὲ περιπατεῖς. Κατὰ τὴν συμφωνία μας, μένει ἀκόμα τὸ τρίτο οργάπο: πές μου το, ἀν θέλῃς, γιατὶ δὲν ἔχω πιὰ ἔξουσία ἀπάνω σου. Λέγε μου, τί εἶναι; Θὰ τάκουσω μὲ τὴν καρδιά μου.

— Ακούσε καλά, τοῦ κάνει τὸ πουλί, τὸ τρίτο οργάπο εἶναι τέτοιας λογῆς, ποὺ δποιος τὸ μάθη, δὲ θάχη ποτέ του φόρθο νὰ φτωχήνη.

— Ναί, τοῦ κάνει ὁ χωριάτης, γεμάτος χαρά, ἀντὸν εἶναι τὸ οργάπο ποὺ μοῦ χρειάζεται.

— Κακόμοιρε χωριάτη, τοῦ λέει τὸ πουλί: μὴν πετῆς στὰ πόδια σου διποιος στὸ χέρι.

Ο χωριάτης ἀναψε καὶ κόρωσε. Κρατήθηκε μιὰ στιγμή, καὶ ὑστερα εἶπε:

— Αὔτα εἶναι παραμαντέματα γιὰ παιδιά. Μὲ γέλασες. Ἐγὼ τέξερα καὶ τὰ καλοήξερα ἀπὸ πολὺν καρόδο ὅλα ἀντὰ ποὺ ἔρθεις νὰ μὲ μάθης.

Τὸ πουλὶ τοῦ ἀπηλογήθη τώρα:

— Μὰ τὴν πίστη μου, ἀν ἔξερες τὸ τρίτο αὐτὸν, δὲ θὰ μὲ ἀφήνεις νὰ φύγω τὴν ὕδρα ποὺ μὲ κρατοῦσες στὰ χέρια σου.

— Ἀλήθεια λέει, τοῦ κάνει ὁ χωριάτης, τάλλα δυὸ δμως, τὰ ἔξερα καλά.

Τὸ πουλί, τὸ πονηρὸν πουλί, τοῦ λέει τότε:

— Ἐλεεινὲ χωριάτη, δὲν ἔρεις τί ἔχασες ποὺ δὲ μὲ σκότωσες.

— Τί εἶπες, νὰ σὲ χαρῶ; τοῦ κάνει ὁ χωριάτης.

Χωριάτη σιχαμένε, μάθε πῶς μέσα στὸ κορμό μου εἶναι ἔνα πολύτιμο πετράδι ποὺ ζυγιάζει τρεῖς οὐγγιές ὅποιος τὸ κρατεῖ, διποιο πρόσωπο καὶ ἀνήρηση, ἀμέσως γίνεται, γιατὶ τέτοια κάρη ἔχει ἐκεῖνο τὸ πετράδι.

Τάκουνει ὁ χωριάτης αὐτό, καὶ στηθοδέρονται, καὶ σκύζει τὰ ροῦχα του, καὶ κομματιάζει μὲ τὰ νύχια τὸ πρόσωπό του, καὶ φωνάζει πῶς εἶναι δὲ πιὸ ἀποχος τοῦ κόσμου.

Τὸ πουλί, ποὺ τὸν κύτταζε ἀπὸ τὸ δέντρο ἀνηψιά, διασκέδαζε κατὰ πολλὰ μὲ τὴν ἀπελπισία του. Καὶ ἄμα εἶδε πῶς ὁ χωριάτης εἶχε κάνει τὰ ροῦχα του κομμάτια, καὶ εἶχε κάνει τὸ κορμό του ὅλο πληγές, τοῦ εἶπε:

— Ἐλεεινὲ χωριάτη, δσην ὕδρα μὲ κρατοῦσες στὰ χέρια σου, μποροῦσες νὰ δῆς πῶς εἰμουν καὶ ἀπὸ σπουργίτη πιὸ μικρό, καὶ ἀπὸ μελισσουργό, καὶ ἀπὸ σπινό ἀκόμα, ποὺ δὲ ζυγιάζουν τὸ καθένα οὐτε μισή οὐγγιά.

Στὴν πίστη μου, λέγει ὁ χωριάτης βαρυκαρδισμένος, ἀλήθεια λέει.

Χωριάτη, χωριάτη, τοῦ κάνει τὸ πουλί, ἔπρεπε λοιπὸν νὰ καταλάβης πῶς σὲ περίπταζα μιλώντας σου γιὰ τὸ πετράδι.

Τὸ βλέπω καὶ τὸ καλοβλέπω, λέγει ὁ χωριάτης: δμως πρωτήτερα τὸ πίστεψα, μὰ τὴν ἀλήθεια.

Χωριάτη χωριάτη, τοῦ κάνει τὸ πουλί, φανερωθήκε πιὰ τώρα πῶς δὲν τὰ ἔξερες τὰ οργάπα. Μοῦ φαίνεται πῶς λυπήθηκες τὸ πρόσωπο ποὺ ποτὲ δὲν εἶχες, σὰν ἔδειξες τόση μεγάλη ἀπελπισία γιὰ τὸ πετράδι μοῦ φαίνεται πῶς πέταξες στὰ πόδια σου διποιος στὸ χέρι, ἀφήνοντάς με νὰ φύγω. Χωριάτη χωριάτη, ἀκούσε καὶ τοῦτο ἀκόμα: τοῦ κάνουν ὅποιος δὲν ἔχει γνώση ἀκούει τὸ λόγο τὸ γνωστικό, δηλαδὴ τὸ λόγο δποιος δὲν ἔρθει καὶ νὰ τὸν πράξῃ καὶ, θαρρεῖς πῶς εἶναι δλος γνώση, δποιος εἶναι γεμάτος τρέλλα.

Τὸ πουλὶ τὸν ἀπηλογήθη τώρα:

— Μὰ τὴν πίστη μου, ἀν ἔξερες τὸ τρίτο αὐτὸν, δὲ θὰ μὲ ἀφήνεις νὰ φύγω τὴν ὕδρα ποὺ μὲ κρατοῦσες στὰ χέρια σου.

— Ἀλήθεια λέει, τοῦ κάνει ὁ χωριάτης, τάλλα δυὸ δμως, τὰ ἔξερα καλά.

[Μετάφρ. Μ. Λά.]

ZAN ΜΩΡΕΑΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ

Η βροντώδης μεταλλικὴ φωνὴ τοῦ Ποιητοῦ ἀντηχεῖ ἀκόμια στὰ αὐτιά μας. Ὁλόγυρα εἰς τὸ Σύνταγμα, στὴν δενδροστοιχία, κοντὰ στὸν Παρισιοῦ. Ὅταν, ὑστερα ἀπὸ τὴν παράσταση τῆς «Ιφιγενείας», ἐτοιμάζόταν νὰ φύγῃ πάλιν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διποιος του, λαχταρῶντας νὰ κρατήσῃ κοντά του τὸ ἔνδοξο παιδί του, τοῦ ἔλεγε.

Τὸν ἐστενοχωροῦσε ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ, συνθισμένος καθὼς ἦταν στὴ μποέμικη ζωὴ τοῦ Παρισιοῦ. Ὅταν, ὑστερα ἀπὸ τὴν παράσταση τῆς «Ιφιγενείας», ἐτοιμάζόταν νὰ φύγῃ πάλιν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διποιος του, λαχταρῶντας νὰ κρατήσῃ κοντά του τὸ ἔνδοξο παιδί του, τοῦ ἔλεγε.

«Μενεὶς ἐδῶ καὶ πηγαίνουμε οἱ δύο μας καὶ καθήμεθα σὲ κανένα νησί, δποιος θὰ ἔσης».

— «Φαντασθῆτε, μᾶς ἔλεγε ὁ Μωρεάς, τί μοναδικὸ σκάνδαλο, ν' ἀπαγάγῃ κανεὶς τὸν πατέρα του!»

Μὲ ὑφος πού, δποιος δὲν τὸν ἐγγράψει καλά, θὰ τὸ ἔπαιρνε γιὰ σοβαρώτατο, μὰ ποὺ εἶχεν ἔνα χαρακτηριστικὸν ἀνακάτωμα ἀπὸ εἰρωνεία καὶ σοβαρότητα μαζὲν μὲ μιὰν ἐπιθυμία νὰ εαφνιάσῃ τὸν ἀκροατή του, ἔλεγε.

«Στάς Ἀθήνας δὲν ὑπάρχουν τρία μόνον, δ Σοφοκλῆς, ὁ Υμηττός καὶ ἔγω».

«Ἐλεγε.»
«Πολλοὶ εἶται γιὰ μένα διάφορα καλὰ καὶ κακά. Ἐνας μονάχα μὲ χαρακτήρισε σωστά.

Μὲ κατηγοροῦσε κάποιος σ' αὐτὸν δτι εἶμαι ἐγωϊστής καὶ δτι δὲν θὰ ἔκανα ποτὲ τὸν κόπο ν' ἀνέβω δυὸ σκαλοπάτια γιὰ τὸν στενώτερό μου φύλο. «Ἄυτὸ εἶνε ἀλήθεια, ἀπήντησε δ φίλος μου, ὅλλ' εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια δτι γιὰ τὸν ἔαυτό του δὲν θ' ἀνέβαινε οὐτε ἔνα».

«Ἐσυνήθιζε μὲ παραδοξολογίες, ποὺ ἔκαναν νὰ σαστίζουν τὸν ἄκουναν, νὰ λύνῃ τὰ πολλὰ στρυφνὰ προβλήματα τῆς τέχνης, τῆς φιλολογίας, ἀκόμα καὶ τῆς πολιτικῆς. Κάποιο βράδυ, σ' ἔνα ἀπὸ τὰ καφενεῖα δποιος ἔσυχναζε στὴν Σηκουάνα, μιλοῦσε γιὰ τὸ Βαλκανικὸ ζήτημα.

«Εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴγιου δὲν ὑπάρχει παρὰ ἡ Ἑλλάς. Ολα τὰ ἀλλὰ κράτη, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ρουμάνοι, δὲν ὑπάρχουν».

Κάποιος Ρουμάνος ποὺ ἔτυχε νὰ ἔνε τὴν συντροφιὰ ἐστενοχωρήθηκε μὲ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ ἥθελησε νὰ φέρῃ ἀντίρροφη.

— «Μά, Διδάσκαλε, τί λέτε; Οι Ρουμάνοι εἶνε λαδὸς πολὺ προοδευμένος».

— «Δὲν ὑπάρχουν, σᾶς λέω, οι Ρουμάνοι». Ἐπειτα, καρφόνονταις ἐπάνω του ἔκεινη τὴ φοβερὴ ματιά του, ἀφοῦ εἶχε καταλάβει περὶ τίνος ἐπρόκειτο, εἶπε.

— «Σεῖς εἰσίθε «Ἐλλην βέβαια».

— «Οχι, Διδάσκαλε, εἶτε δειλὰ δ συνομιλητής του. «Είμαι Ρουμάνος».

— «Μὰ δὲν σᾶς εἴπα πῶς δὲν ὑπάρχουν οι Ρουμάνοι; »Εχετε λάθος. Εἴσθε «Ἐλλην».

«Ο Μπραντές, δικιτικὸς τοῦ Ιφεν, τοῦ ἔλεγε: «Ἐμεῖς οι Σκανδινανοί, εἶμεθα βάρεβαροι».

— «Οχι, τοῦ ἀπαντᾷ δ Μωρεάς, «δὲν εἰσθε βάρεβαροι. Εἴσθε κακὰ πολιτισμένοι».

Σὲ κάποιο χωριὸ τῆς Γαλλίας εἶχε ἀκούσει κορίτσια τοῦ λαοῦ ν' ἀπαγγέλλουν στίχους τουν.

«Μοῦ φάνηκε παράξενο, γιατὶ στίχους τῶν Στροφῶν μου δὲν ὑπάρχει τὸ φλογερὸ ἐφωτικὸ πάθιος ποὺ μπορεῖ νὰ ἐλκύσῃ τὴν καρδιὰ καὶ τὴ φαντασία μιᾶς ἀπλοϊκῆς ποπέλ-

συγχρόνως, νά κηρούξωμεν μεγαλοφώνως ότι είνε αὗται καθ' έαυτάς ἀριστούργημα . . .

΄Η εἰκόνων τοῦ θανάτου διαγράφεται καὶ μαντεύεται ἐν αὐταῖς ἀδιακόπως, καὶ, χωρὶς νὰ τὸ ἐπικαλῆται, ἀναμένει ὁ Μωρεάς τὸ ανταπόφεντον τέρμα, τὸ δόποιν μὲ μειδίσθων γαλήνην αἰσθάνεται πλησιάζον. «Οσοι, δῶπες ἔγω, τὸ ἑταλῆσίασαν τὴν ἐπαύριον τοῦ τραγικοῦ γεγονότος, καὶ ίδιως τὴν παραμονὴν τοῦ μοιραίου τέλους, ἔμειναν κατατλήκοτοι διὰ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως ἡ δόπια διετρηστοί μέσος εἰς τὴν ἀκρεοίαν καὶ ψυχρῷς διαυγῇ διάνοιαν του, μεθ' ὅλην τὴν νεκρικὴν ἀδράνειαν τόσουν μελῶν τοῦ σώματος του. Ο μέγας ποιητής ἀπέθανεν ως ήρωας, ἀντιμετωπίζων τὸν ἔχθρον χωρὶς τρόμον καὶ χωρὶς λιτοψυχίαν, ἀντάξιος των εὐγένων του προγόνων, οἱ δόποι, στρατιῶται, δὲν ἐγνώρισαν τὸν ἀόρθον!...»

Γνῶμαι, χαρακτηρισμοί, ἀνένδοτα

ΣΤΕΝΟΣ ὁ χῶρος δυστυχῶν καὶ δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νάπαριθμήσωμεν λεπτομερῶς τὰ ἄνθη ποὺ ἔσκόρπισεν ἡ σύγχρονος Ἑλλήνινὴ ἐπινευσίς εἰς τὴν τέφραν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ καὶ τὰ θυμάματα ποὺ εὐδώδισαν ἀπὸ τῆς κριτικῆς τοὺς βωμούς εἰς τὸ ἔχον του. Ἀλλά θά ἦτο ἡ παράλειψις μεγάλῃ, ἂν δὲν ἐπαίρομεν ὅλιγας ποιητικάς γραμμάς ἀπὸ τα «πρόχειρα σημειώματα» τοῦ Παλαιᾶ εἰς τὴν ἑφημερίδα «Ἀκρόπολιν». Διηγεῖται τὴν γνωριμῶν του μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ μὲ τὸν ποιητην — διατάς ἦτο δάκρυον γεντατος ὁ Μωρεάς, καὶ νεώτερος ὁ διηγούμενος ποιητής:

«... Απάνω σ' ἔκεινο τὸ πρόσωπο, στεφάνωμα τῆς διμορφίας του, μεγάλα καὶ ἐκφραστικὰ καὶ γοητευτικά δύο δὲν παίρνει ἀλλο, δύν μαῦρα μάτια. Μάτια πού θυμίζαντε τα μάτια τοῦ λόρδου Μπλάντον, καθώς μιλούνε γιὰ κείνα οἱ βιογράφοι του, γλυκά καὶ σαῦτευτικά, κι ἀλλοίουμονο στὴ γυναικά πού θὰ καρφώνονταν ἐπάνω της. Μάτια πού ταιριάζανε σὲ ποιητή. Κάτι μοῦ ἔλεγε γιὰ δά τὰ εἴτανε κάτι ἐξωριστὸ δέ νέος ἄνθρωπος πού μᾶς παταίτηνας.

καὶ ἀργότερα, ὅταν δὲ Μωρεάς ἐτύπωσε τὰ του γαλλικά ποιήματα, καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν παρόν «Χρόνον τὸ πρώτον του δὲ Ἀγριόλ. Φοίνικας».

«... Πέσανε μάια μέρα κατά μάτια μου στο πολύκοπο τόπο, το γηγεμότα συμπλάθεια, χάρον και τιμή που είχαν γράψει ο Φράνς για τὸν «Ἐρωτοπαθὴ Προσκυνητὴ» του Μωρεάς, τὸν πρωτόβγαλτο τότε, και γιὰ δὴ τὴν κίνηση τῆς συμβολιστικῆς.... Κ' ἐγώ αἰσθάνομαι πῶς τότε, διδημημένος καὶ μιλημένος ἀπὸ τὴν κριτικὴν τοῦ «Χρόνου», τὸ εἶδα τὸ ἀνάστημα τοῦ πάντα ἀθηναίου, και μ' ὅλη τοῦ τὴν παρισάνικη πολιτογράφηση, ποιητὴν ψηλότερο. Καὶ ὅταν ἡρθε τὸ βιβλίο τοῦ «Pélerin passionné» ποὺ ὅλοι μας ἀνύπομονα τὸ καρτερώύσαμε, πῶς οἱ στίχοι του οἱ λιγόλογοι και σχεδὸν σιωπηλοί, μὲ τὰ σπάνια λόγια και μὲ τὰ πρωτάκουστα μέτρα, οἱ παραδέξενοι και οἱ ἀπλοί, οἱ δυσκολονόητοι και οἱ μελωδικοί, οἱ σοφοί και οἱ ἀφαίκοι, οἱ ἐγκάρδιοι και οἱ αἰσθηματικοί, οἱ γεμάτοι πίστη και περιφάνια, ποὺ γιγίζανε δασκαλεμένα, και λίγο ἀπ' ὅλα λογγῆς δέματα, ἀπὸ τὴν ἰδεολογία ἵσα μὲ τὸ λαϊκὸ τραγουδᾶς, πῶς οἱ στίχοι ἔκεινοι μᾶς φωνήκαν, και σὲ μεν' ἀκόμα σημαντικώτεροι, ὑπερθερμαντικοί, τὸ τρικύμισμα ποὺ ἔντινασε στὸ πέλαγος τῆς κριτικῆς. Τόσον είναι ἀληθεία πώς η κριτικὴ τέχνη τὴν παραστέκεται οὖν ἀδερφὴ στοιλίστρα τὴν ποιητικὴν δημιουργίαν.

Ακόμα γύλικοβουνίτες στά αντία μου, άνάμεσα σε τόσα άλλα, τὸ τραγοῦδι τοῦ Προσκυνητῆ: Τε παραίσ αυ bord d'une mer... «Γεννήθηκα στήν ἄκρη μᾶς θάλασσας πού τὸ κρῶμα της γυλικύτερο εἶναι κι ἀπὸ τὸ ζαφείρι τῆς Ἀνατολῆς. Κρίνα στήν ἀμμοδιά, φυτώνουν ἔξει, ά! δὲν εἶναι ή λυπημένη σου δψη τὸ χωμάτα κρίνα τῆς θάλασσας τῆς γεννήτρας! » Α! τὸ κοινί

σου τὸ λιγνὸ δὲν είναι τὸ λιγερό τὸ στέλεχος τῶν κρήνων τῆς γεννήτρας θάλασσας!» Ω ἀγάπη δὲν θὰ τὸ ὑπόφερουν νά μᾶς κυνηγά περίχαρος πόθος. «Α! τὰ μάτια σους δὲν είναι τὸ τρεμούλιασμα τῆς θάλασσας τῆς γεννήτρας!»

«Υστερό» ἀπό τὸν «Ἐρωτοπαθή Προσκυνητή», ᾧ «Ἐριφύλη», ἔνα πέρασμα, μέσον ἀπό τη σκοτεινή γλωσσική καὶ φρωτική πολυτροπία, από κανονικό, στὴν καθαρότητα, στὴν ἐλεγειακή τρυφερότητα, στὴν πολεμική τὴν ὁδηγίη τῶν ποιητῶν τῆς λεγομένης ερωματικῆς (νεολατινικῆς νά ποῦμε) συντροφιας: πέρασμα διώμας ήσυχο, λογικό, διμαλό, μὲ τίποτε ἀπότομο, ἵσα μὲ τὸ καταστάλιασμα στὴν κλασικὴ τέχνη, στὴ φανική εὐγένεια, μά καὶ χωρίς καμια μά διαχυτική στρογγυλότητα, στὴν ἐντέλεια, μὲ ἔνα λόγο, τῶν «Στοιρῶν».

Καὶ ἀκόμη ἀργότερα, ὅταν τὸν ἔαναστίδε οἱ Παλαμᾶς ἔνα δειλινό τοῦ 1897 καὶ μίλησε μαζί του, «γιὰ πρώτη καὶ στερνὴ φορά»:

«Ψηλὸς καπέλλο δὲ φοροῦσε, καὶ τὸ ϕόδο τὸ πελώριο δὲν τὸ ξανάειδα στήν κομπτόρυπά του. Σάν ἐλαφρότατα γεμένος ἀπὸ τὸν καιροῦ. Τὰ μάτια του, τάσυγχροιτα, λαμπρὰ πάντα, μὰ πάντα τὸ φέγγος τους δὲν εἴταινε τὸ παλιὸ τὸ ἀκράτητο ἔκεινο τῶν εἴκοσι, χρονῶν. Ωπλισμένος μὲ τὸ κλασσικὸ του μονόλι, ποὺ τοῦ ἔδινε κάπιον τόνο ξεχωριστό, καὶ τοῦ ἡταν ὅχώριστο καὶ ἔκεινο ἀπὸ τὴ φήμη του. Στά μαλλιὰ τῶν κροτάφων του, κάπιοις σταχτερες τριχούλες, «οἱ ἀστρες ἐπιτάφιες πασχαλίες», καθδυτικές τις λέει δὲ Γωτίε σ' ἔνα του ποίημα. Μίλοῦσε λιγοστά καὶ μετρήμενα, μὲ ἀφέλεια καὶ μὲ χάρη, μὰ χωρὶς ποτὲ νὰ τὸν ξεγνᾶ τὸν ἑαυτό του, μὲ μιὰ φροντίδα καὶ μὲ μιὰ πεπούληση, που μᾶς τὸν ἔκαιε συμπαθητικάτερο. Μάς ἀπάγγελε τὴν ὁραιά δεκάστιχη προσευχὴ του πρὸς τὴν «Ἀθηνᾶ»: «Γαλανομάτα θεά, Τριγονένεια Παλλάδα, δίνε τὴ γλύκα στὶς γυναικες, μιὰ καθαρὶν καρδιά στους ἄντος...»

ΤΑ «Παναθήναια» — ως ένθυμοισται βεβαίως οι παλαιότεροι των άναγνώσται — πολύτιμον διατηροῦν τὴν ἀνάμνησιν τῆς τελευταίας ἐπισκέψεως τοῦ Μωρεάς εἰς τὰς Ἀθήνας. Είχε τιμήσει τότε μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ποιητῆς τὰς αἰδούσας των, εἰς μίαν ἔξαιρετήν φιλολογικήν ἑσπερίδα. Ἄλλ’ ἀπὸ τὴν ἐποχῆν ἐκείνην ἀλησμόνητοι παραμένουν καὶ αἱ φράσεις μὲ τὰς ὄντοις ἀπήντησεν εὐχαριστῶν δὲ Μωρεάς εἰς τὰς ἐμμέτρους καὶ πεζὰς προποδείσεις ποὺ ἤκουούσθονταν κατὰ τὸ γεῦμα, τὸ δισήν πρός τιμὴν τούν υπὸ τῶν Ἀθηναίων λογίων:

«Σᾶς εὐχαριστῶ, Κύριοι, διὰ τὴν τιμὴν ποὺ μοῦ κάνετε, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ. Τὰ δὲ λίγα Ἑλληνικά μου θὰ σᾶς φανοῦν παραξένα δύως τὰ ἔκανε νῆ Μοῖρα καὶ η πολυχρόνιος ἀποουσία μου ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. Νά ήσθε δικαίως βεβαίοι διτὶ η καρδιά μου εἶνε γεμάτη ἀπὸ εὐγνωμοσύνην καὶ διτὶ αὐτὴν τὴν ἑστέραν δὲν θὰ τὴν λησμονήσω ποτέ. Προσίνω εἰς ὑγείαν δὲν λων σας».

Ο Μαρσέλ Κουλόν, ὁ κριτικὸς ποὺ τόσον ὠδαῖται καὶ βιωθά ἔκρινε τὸν Μωρεάς, λέγει ὅτι «τὸ ταξίδι του εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ εἴκοσι χρόνια ἀπονοίας, εἰς τὸ ἀκούσιον τοῦ πολέμου, ἔκαμε τὴν καρδιά του νὰ σκιρτήσῃ μὲ δράμην». Τὴν ἥμερον ἐκείνην καθιών διγύας Ἀνταῖος, ὁ ποιητής οὗτος γύγας, τοῦ δποίουν αἱ δυνάμεις είχον ἀρχίσει ὅχι βέβαια, νὰ καταπίστουν, ἀλλὰ νὰ ἡρεμοῦν, ἐπανεῦρε τὴν γονιμότητα τῆς φύμης του ἐγγίζων τὸ πάτριον ἔδαφος. Αἱ «Στροφαῖ» πιστεύω δὲν θὰ ἔγραφοντο ποτέ, ἀλλ ὁ Μωρεάς δὲν ἦρχετο νὰ δροσίσῃ πάλιν τὰ μάτια του, τὰ κάπως κουρασμένα ἀπὸ τὰ λεικά καὶ τὰ βιβλία, εἰς τὸ ἀνατρίχιασμα τῆς Ἐλληνικῆς θαλάσσης.

Ο Άνατολ Φράνς, ευρισκόμενος εἰς Περούγιαν τῆς Ιταλίας, ἀπαντῶν εἰς ἐρώτημα μιᾶς ιταλικῆς ἐφημερίδος διὰ τὸν Μωρέας, ἔγραψε :

τὸ ὅποιον τόσον εὐγενικὰ ἐκφράζετε τὸν θαυμασμὸν ποὺ σᾶς ἐμπνέουν τὰ ἔργα τοῦ Ζὰν Μωρεάς.

«Μ' ἔξωτας ἄν τὰ αἰσθήματά μου πρὸς τὸν σῆμε-
ρον ἐκλείψαντα ποιητὴν συμφωνοῦν μὲ τὰ ιδιαὶ σας,
Ἐγνώρισα τὸν Ζάν Μωρέας· ἥδυνθην νῦ ἐκπιῆσω
τὴν εὐδήτητα του, τὴν ἀπλότητά του, τὴν ἀφρικοέ-
δειαν του, τὸν ἔξωτα του πρὸς τὸ θράσιον. Τὸν θαυ-
μαζω ὡς ποιητὴν ἐνώνοντα τὸ δαιμόνιον μὲ τὴν ὑψί-
στην μάθησιν, ὡς νέον Ρονσάρ.

«Ἔτοι προκινέντως μὲν ὀρμονικὸν αἰσθῆτα θαυμάσιον τοῦ στίχου. Εἶχεν αὐτὶ ποιητοῦ, καὶ εἴχε κατορθώσει νὰ σφυγολατήσῃ καὶ νὰ μεταχειρίζεται θαυμάσιον δργανόν. Ή Ιψήνεια του εἶναι κλασσικῶς τελεῖα.»

Ο Ρεύν γιτέ Γκουρμόν διμιλῶν διὰ τὴν βαθεῖαν τοῦ Μωρέας γνῶσιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, προσθέτει : «Αγένγωσε κ' ἐπονύδασε ὑπομονητικά δλούσιον τοὺς ποιητάς μας καὶ πλείστους πεζογράφους μας, ἀπὸ τοὺς παλαιότατους ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αιώνος, εὐτύχησε δὲ νά τελειοποιήσῃ τὸ γλωσσικόν του ὅργανον δίχως τίποτε νά θυσιάσῃ ἀπὸ τὴν γενεθλίου πρωτοπίαν τον. «Η πολυμάθειο πράγματα δὲν είναι βάρος παρὰ διὰ τοὺς κούφωνος: οἱ πνευματωδεῖς καὶ καλαίσθητοι δὲν στενοχωροῦνται διόλου μ' αὐτήν, κεφαλῆσιν μάλιστα, διότι διμιλοῦντες δι' αὐτὰ τὰ πράγματα, γνωρίζουν τὰ λέγοντα, — ὅπερ σπανιώτατον. » Άλλως τε, ὅς τὸ μάθον όλοι, πάντες οἱ μεγάλοι ποιηταὶ ἦσαν καὶ μεγάλοι γραμματικοί, πολλοί καὶ ἀλλ ἐλέγοντο : Δάντης, Ρονσάρ, Γκάιτε ἢ Βίτσιωρ Ούνγκω».

ΕΙΣ τὸν γαλλικὸν «Νέον Αἰώνα», ὁ κ. Jean de Mitty δημογείται μεταξὺ ἀλλων:

«Τὴν τελευταῖαν φορὰν ποὺ εἶδα τὸν Ζάν Μωρεάς
ἥτο ἄρρωστος. Ωμῆλησε διὰ τοὺς πόνους του, διὰ τὰς
ἔργασίας μου, καὶ μοῦ ἔδωσε χρησίμους συμβουλάς;
ἔμπτενομένας ἀπὸ τὴν σοφίαν του καὶ συγχρόνως ἀπὸ
τὴν μεγάλην καλώσυνην τῆς ψυχῆς του.

— Εἶναί κριτή, ὀνέραξε, νά το παρακάμην κανεὶς μὲ τὴν φιλολογικὴν ἀκριβολογίαν. Δὲν πρέπει νὰ δίδῃ κανεὶς ὑπερβολικὴν σημασίαν εἰς τὰ σημαντικὰ πράγματα· διότι τότε δὲν τὰ κάμνει. Καλὸν εἶναι νὰ γνω-
οῖς; νά τὰ κάμην ἐπάνω-κάτω. Διὰ νὰ γίνη κανεὶς μέγας ἀρχιτέκτων, δὲν ὡφελεῖ εἰς τίποτε τὸ νὰ ἔχῃ τὰς λεπτολογίας τοῦ Καλλίνη. Μὲ τὰς λεπτολογίας αὐτὰς μισθῶν δωδεκάδα λαβάς ἔγχειριδίων...
Καὶ ἡ ω., φεύγει...»

ΚΑΤΑ τὴν συνεδρίασιν τῆς 30ῆς Μαρτίου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηναίων ὁ δημοτικὸς σύμβουλος κ. Τουφεκῆς ἐπρότεινεν ὅτιος δοθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Ζάν Μωρέας εἰς μίαν ἐκ τῶν ὀδῶν τῆς πρωτεύουσης. Ἡ πρότασις ἔγενετο διμοφώνως δεκτή παρὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ Δημάρχος κ. Μεροκόνης ἔξεφρασε τὴν γνώμην ὅτιος δοθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ εἰς τινὰ τῶν παρὰ τὸν Ἰλισσόν ὀδῶν. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τούτην τοῦ κ. Δημάρχου τὰ «Παναθήναια» μονοβάλλοντι εἴσεσθβᾶς τὴν γνώμην ὅτιος μετονομασθῇ οὕτω ή δόδος Ρηγιλλῆς.

MΙΑ ἐπιτροπὴ εἰς τὸ Παρίσι, ἐνεργεῖ πρὸς ἔγεοσιν μνημείου εἰς τὸν Μωρεάς, μέσα εἰς τὸν κῆπον τοῦ Λουξεμβούργου.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ωδεῖον Ἀθηνῶν. — *H τάξις τῶν πνευστῶν καὶ τῆς ἐνοργανώσεως διὰ Banda.*

MΙΑ πρωινή συναυλία τοῦ Άθηνῶν μάξιμου απορουσίας χωρὶς κανένα θόρυβον κάτι τὸ διοῖν ἐνείχε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον: Τὴν τάξιν τῆς ἐνοργανώσεως διὰ Banda (στρατιωτικὴν μουσικὴν). ‘Η εἰλικρί-

‘Ο Μωρεάς, μαζί μὲ τὸν Συλβαῖν ὡς Ἀγαμέμνονα.
Γελοιογραφία ὑπὸ Α. Ρουβέρ.

φάσει του και διότι ή ἀρχή είναι τὸ ἥμισυ τοῦ παντός. Δεδομένου δὲ ὅτι η ἀρχὴ ήτο πράγματα καλή, δὲν ἔχει ή νὰ ἐλπίζῃ τις ὅτι η κατ' ίδιαν πεῖσα, η μελέτη και πρὸ πάντων ἡ ἔγκυροπατική και η καλαισθητική μᾶλλον μόρφωσις, η ὅποια δὲν ἐμφανεύει, ὡς γνωστόν, εἰς τὰ σχολαστικὰ μαθητικά ἐδώλια, ἀλλά ζῆ εἰς ἐλευθερωτέρους δρίζοντας, θά ἐπιφέρῃ τὸ ἐπιστέγασμα εἰς τὸ οἰκοδόμημα, τὸ διποίον ἡδη στερεῶς θεμελιώτα.

(Σημ.—Δέν νομίζω ἀκινητούν νὰ μὴ διαφέρω και δύο ἀσματικάς ἐκτελέσεις γενομένας κατά τὴν προσίνην ἔκεινην συναυλίαν και ἀκουσθείσας μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, καθότι η παρένθεσις και η λεπτότης τῶν ἐκτελέσεων ἔκεινων ἡτο δισις εἰς τὴν ἀπέραντον Σαχάρων τῶν τραχυτάτων ἥχων τῶν σαλπίγγων και τῶν τρομπονίων. Ἡ πρώτη ἡτο η τῆς Δος Ε. Δημητρακοπούλου, η διποία και πρὸ ἔτοντος ἐνεφανίσθη πολλὰ τὰ καλὰ προοιωνιζομένη. Ἐφέτος ἐτραγούδησε τὰ ζύματα «Souspir» τοῦ «Bewberg» και «Mignard» τοῦ Dell'Acqua μὲ τέχνην και χρῶμα τὸ διποίον κυριολεκτικῶς ἐνεθυσίασε (ἴδια οι λαογγισμοὶ και αἱ καθαραὶ και ἰσχυραὶ acute). Ἡ δευτέρα ἐκτέλεσις ἡτο τῆς Δος Α. Παντζοπούλου πρώτην φορὰν ἐμφανίζομένης μὲ τὸ Νανούρισμα τοῦ Godard, μὲ τὸ «Ἐάν οἱ σιχοὶ μου εἶχαν πτερά» τοῦ Χάν (ὅχι τοῦ Αρδούλ Χαμήτ ρέβοιώς) και μὲ κάποιαν δικαιολογημένην συστολὴν ὡς ἐκ τῆς πρώτης ἐμφανίσως. Πολὺν εὐηρέστησε ἔνα falsetto τῆς, ἔνα sotto voce τεχνικώτατον).

Virtuosité - Contrabasso

ΔΥΟ λέξεις αἱ διποῖαι σπανιώτατα ἔχουν σχέσιν μεταξύ των. Ἡ μία ὑποβλέπει τὴν ἄλλην μὲ βλέμμα δργῆς και ζηλοτυπίας. Ἡ προσέγγισίς των θεωρεῖται δυσκατόρθωτος, ἀν μὴ ἀδύνατος. Εἶναι δπως δύο ἄγρια θηρία τὰ διποῖα διὰ νὰ τὰ συμφιλιώσῃ τις μεταξὺ των, πρέπει πρώτην νὰ τὰ δαμάσῃ τελειώς. Ἡ virtuosité εἰνε μία κομψὴ κυρία, πολὺ λεπτή, ἔνα κόσμημα μᾶλλον τὸ διποίον βεβαιώς είμπορει νὰ στολίζῃ ἐπίσης ἔνα ἄλλο κομψόν και λεπτὸν ἀντικείμενον. Τὸ Contrabasso (βαθύχορδον) ἔξ ἄλλου μὲ τὰς κουραστικῶς μεγάλας και ἀκόμη ψυχαστικές του και μὲ τὴν ἀρκουδοβιδή φωνήν του, καθίσταται ἀποκρυστικώτατον πρὸς τὴν προσέγγισιν τῆς πρώτης. Ἄλλ' η ἰδιοφυΐα και η ἐπιμέλεια γνωρίζει νὰ δαμάσῃ κάθε δυσχέρειαν και κάθε ἰδιοτροπίαν. Ὁ νεαρώτατος κοντραμπασίστας κ. Ι. Τζουμάνης, ιδιοφυία δχι τυχαία, ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους καρποὺς τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν, (διπλωματικὸς μὲ ἀριστα και μὲ μετάλλαια) ἀντὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὰς στοιχειώδεις και περιῳρισμένας τεχνικὰς γνῶσεις, τούναντιὸν ἐκάθισε και ἐμελέτησε και ἐξηρεύνησε μὲ τὰ ἐρευνητικώτατα και αὐστηρά γναλιά τοῦ ὀλόκληρον κοσμον μυστηρίων τῆς τέχνης τοῦ ἀχαρίστου ὀργάνου του. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μελετῶν του, αὐτῶν ὅτι κατάρθωσε νὰ δαμάσῃ και τὴν Virtuosité και τὸ ὄργανόν του και νὰ συνδυάσῃ και τὰ δύο ἐν ἀξιοθαύμαστῷ ὄφοντι. «Οσοι τὸν ἥκουσαν κατὰ τὴν ὑπὸ αὐτοῦ διθεῖσαν πρὸ τινος συναυλίαν εἰς τὴν περιφήμον Tarantella τοῦ Μποτεζίνι ώδε ἐξεπλάγησαν ὀρισμένως. Ἐκεῖναι αἱ θέσεις μὲ τὸ «κλειδὶ τοῦ βιολού» εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον δυσχερῆ σημεῖα τῆς τέχνης. Ἄλλα δὲν ἀναφέρω μόνον την ταχυδακτυλουργίαν. Τὸ αἰσθημα κυριαρχεῖ εἰς τὸν κ. Τζουμάνην. Καὶ ίδου τὸ Adagio τοῦ Simandl ὃπου τὸ δεξάριο τοῦ βαθυχόρδου ἔξηντέλισε κάθε δοξάρι βιολοῦ. Αὐτὰ τὰ προσόντα, σπάνια και ἐν Εὐρώπῃ ἀκόμη, ἀποτελοῦν διὰ τὸν νεαρὸν καλλιτέχνην μέγαν ἐπαινον και προοιωνίζονται ἔτι μεγαλεύτερους θριάμβους και εἰς εὐρυτέραν κλίμακα. Ἡ ίδιοφυία και η μελέτη τὸ ἐγγυῶνται.

H τελευταία τοῦ Ὡδείου

ΗΡΧΙΣΕ μὲ ἔνα ἔκτος τοῦ προγράμματος solo τοῦ κ. Μαρσίκ «Μεντάμ ἐ Μεσιέ», διὰ τοῦ διποίου οὗτος

ἔχειται τὴν συγγνώμην τοῦ κοινοῦ διὰ κάποιαν «ἀταξὶ λοιποτορίς» τὴν διποίαν ἐπαθε τὸ πρόγραμμα.

Ἡ κατ' ἐπεινὴν τὴν ὥραν συμτέσσασα κηδεία τοῦ φορευθέντος Γιωτοπούλου ἡμπόδισε τὸν στρατιώτης μουσικοὺς νὰ φθάσουν εἰς τὸ Ὡδεῖον τὴν ὁρίσμενην ὥραν. Ἐνεκα τούτου η ἐπὶ μίαν ὥραν καθυστέρησης τῆς ἐνάρξεως και τὸ λογύδωμον τοῦ κ. Μαρσίκ, διὰ διποίας ηγακάστη, ἐνεκα τῆς βραδυτάτης προσελεύσεως τῶν σαλπίγγων, νὰ μεταθέσῃ εἰς ἄλλην θέσην τὴν ἀρχικὴν Συμφωνίαν τοῦ Σγκαμπάτη. Τοιουτοτρόπως η ἐκτέλεσις ἡρχισε διὰ τῆς «Φούγκας» τοῦ Μπάχ, μιᾶς συνθέσεως μετρημένης μὲ τὸν διαβήτην, εἰς τὴν διποίαν κυριαρχοῦν μαθηματικοὶ υπολογισμοὶ μᾶλλον παρὰ ἔμπεινται.

Τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον μέρος τοῦ προγράμματος ἡτο η Συμφωνία (Re magg.) τοῦ Ιταλοῦ Σγκαμπάτη. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ δυσχερεστάτου τούτου ἔργου ἀπαιτεῖ ἔκτασιν, τὴν διποίαν δυστυχῶς οὔτε διὰ χώρος οὔτε και διὰ χρόνος ἐπιτέλους. Αρκοῦμαι μόνον εἰς τὸ νὰ εξάρω τὰς φιλοτίμους και εὐγενεῖς προσπαθείας τῶν καλῶν μαθητῶν και μαθητριῶν τοῦ Ὡδείου μας εἰς τὸ νὰ ἀποδώσουν δύον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον τὴν ἐκτέλεσην τῆς συνθέσεως αὐτῆς. Πρᾶγμα πολὺ παρακεντινούνται.

Ἡ δις Γεννάδη ἀκολούθως ἐμελώδησε τὴν ἄριαν τοῦ Λόγεκρον (Rêve d'Elsa) μὲ χρῶμα τὸ διποίον βεβαίως ἐδανείσθη ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῆς βαγνερείου φράσεως, ἐπίσης και τὴν φιλοπαίγμονα Σερενάταν τοῦ Ρ. Στράους, εἰς τὰς αὐτές διποίας συνεδύσαντεν εὐστόχως τὴν δύναμιν μὲ τὴν λεπτότητα.

Ἐπηκολούθησε κατόπιν η ρεμβώδης και βαθεῖα Εἰσαγωγὴ τῆς Γ' πράξεως τοῦ «Τριστάν» τοῦ Βάγνερ και η εἰσαγωγὴ τοῦ «Πυράμον και Θίσβης» τοῦ Τρεμιζώ. Περατῶν τὰς δλίγας αὐτάς γραμμάς εὐχομαι εἰς τὸ Ὡδείον πρόσδους και λαμπράν ὡς πάντοτε σταδιοδρομίαν.

Θ. I. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Στεφανωμένος μὲ λουλούδια δ Περικλῆς Γιαννόπουλος ἐρρίχτηκε ἐπὶ κύματα τῆς Σαλαμῖνος, και ἐπινίγκη. Μπροστά σὲ μιὰ τόσο ἡρωϊκὰ τραγῳδία την κατατίθεται τὸν τέτοιον ιδανικὸ θάνατο, μονάχα η πάτη ταιριάζει. Ἡ σιγὴ και τὰ δάκρυα.

Ἄγγελλεται δ θάνατος τοῦ διασήμου Αμερικανοῦ μυθογόραφον Μάρκ Τουνάν και τοῦ ἐπιφρανούς Νορβηγού συγγραφέως Μπέργονσων.

Ἡ ἐτησία ἐκθεσις τῆς Καλλιτεχνικῆς Εταιρείας ἦνοιξε εἰς τὰς αἰθουσαὶς τοῦ Ζαππείου. Χωριστὴν ἐκθεσιν τῶν ἔργων του ἔχει δι γλύπτης κ. Θ. Θωμόπουλος.

Πολιτικά νέα: «Ἡ ἀπανάστασις τῶν Ἀλβανῶν, ἐνῷ ἐφάνη εἰς τὴν ἀρχὴν δι ταπετνήη, ἀπεδείχθη κατόπιν δι της ἔργης εἰς τὸν πρόφροντος διὰ τὴν Τουρκίαν διαστάσεις, και ἐξαιρούμενη δι ἄγρων.—«Ἡ Β. Οἰκονόμεια τῆς Ἑλλάδος φιλοξενεῖ εἰς Κέρκυραν τὴν Βασιλίσσαν Ἀλεξάνδραν τῆς Αγγλίας.

«Ἄξιομημονεύτους διαλέξεις ἔκαμαν αὐτάς τὰς ἡμέρας: εἰς τὴν αἰθουσαὶς τῆς Ἀρχαιολογικῆς δ κ. Α. Φιλαδελφεύς διὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐρμιόνης, δ κ. Μ. Γούδας διὰ τὸν βυζαντινὸν λιμένα τοῦ Βουκολέοντος εἰς τὸν Παρνασσόν, δ κ. Παπ. Καραβίας διὰ τοὺς παλαιοὺς Ἑλληνας ζωγράφους εἰς τὴν Εδρώπην, δ κ. Σ. Παπαγεώργιος περὶ Δανίας και Δανῶν, κλ.—«Ἄξιομημονεύτος ἐπίσης ἡτο η φιλανθρωπικὴ παραστασίς τῆς «Σωτηρίας» μὲ τὸν διάσημον πλέον «Κον» Ἐπιθεωρητήν, την κωμῳδίαν τῶν 7 συγγραφέων.